

Tilstandsrapport for Den norske kirke 2 0 0 2 - 2 0 0 3

Innholdsfortegnelse

0. Sammendrag
1. Innledning - hva og hvorfor?
2. Noen grunnleggende trekk ved Den norske kirkes organisasjon
3. Hva preget kirken og samfunnet 2002-2003
4. Medlemmer i Den norske kirke - Inn- og utmeldinger
5. Kirkelige handlinger
 - 5.1. Dåp
 - 5.2. Konfirmasjon
 - 5.3. Vielser
 - 5.4. Gravferd
 - 5.5. Oppsummering mht. kirkelige handlinger
6. Gudstjenester - gudstjenestedeltakelse
 - 6.1. Gudstjenester med nattverd
 - 6.2. Summen av gudstjenester og kirkelige handlinger
7. Barne- og ungdomsarbeid
 - 7.1. Tiltak for barn og unge
 - 7.2. Dåpsopplæring/trosopplæring
 - 7.3. Skole - kirke
8. Diakoni
9. Medarbeiderskap
10. Annet menighetsarbeid
 - 10.1. Kirkemusikk - konserter - kirken som kulturbærer
 - 10.2. Voksenundervisning
 - 10.3. Misjon
 - 10.4. Økumenikk
 - 10.5. Kirke - samfunn
 - 10.6. Kommunikasjon og informasjon
11. Kirkens organisasjon
 - 11.1. Forholdet menighetsråd - fellesråd, embete - råd, lokalkirken - sentralkirken
 - 11.2. Soknegrenser - soknestørrelser - menighetsdannelser
 - 11.3. Kirker - kirkegårder
12. Menighetenes økonomi
13. Bemanning - stillinger - rekruttering - ordinerte/vigslede

Kirkerådet oktober 2004

0. Sammendrag

Kirkerådet er i tildelingsbrevet fra departementet bedt om å gi en ”bred tilstandsvurdering eller –rapport med vekt på hovedutfordringer Den norske kirke står overfor i henhold til tilstandsvurderingen”.

Vedlagte tilstandsrapport bygger på kirkelig statistikk fra 2002 og 2003 og materiale fra bispedømmerådene årsrapporter, og presenterer kvantitative data og tidsserier for perioden 1998 – 2003 og supplerer dette med kvalitative analyser og vurderinger.

Det er begrenset hva som kan tas med i en kortfattet tilstandsrapport, og det er umulig å dekke inn det mangfoldige arbeidet som skjer på et bredt spekter i kirken, hvilke utviklingstrekk som avtegner seg og hvilke utfordringer kirken står overfor.

Den kirkelige statistikken er konsentrert om oppslutningen om gudstjenester og kirkelige handlinger, mens menighetsarbeidet preges av et bredt spekter av oppgaver, som det i liten grad er mulig å få statistikk over.

Særlige aktuelle kirkelige temaer i 2003 har bl.a. vært trosopplæringsreformen, reformer i kirken/ Stat-kirke-debatten, høymessereformen, Ung i kirken, forfallet av kirkebygningene og forbruk og rettferd.

Gjennom lesning av rapportene sitter en igjen med et bilde av at her er det:

- a) mye å glede seg over
- b) enkelte ting som en er misfornøyd med
- c) store utfordringer.

Formålet med tilstandsrapporten er å gi Den norske kirkes organer, ledere og ansatte en oversikt over den kirkelige situasjonen, som grunnlag for refleksjon, planlegging og prioriteringer.

Det er viktig å la tilstandsrapporten være et utgangspunkt for et selvkritisk blikk på virksomheten. Det er viktig å reflektere over det som går bra og samle erfaringer med dette, men også å se på uheldige utviklingstrekk og reflektere over og analysere hvorfor noe fungerer og noe annet ikke fungerer. Ikke minst er det viktig å sortere problemstillinger, analysere årsaksforhold, prioritere tiltak og finne ut hva som kan være tjenlige arbeidsmåter og arbeidsformer.

Tilstandsrapporten tegner et bilde av en kirke som fungerer i et samfunn som er i endring, bl.a. når det gjelder utviklingen av det flerkulturelle og flerreligiøse innslaget, men som samtidig viser en sterk oppslutning blant kirkens medlemmer om de kirkelige handlingene.

I sammendraget nedenfor neves noen sentrale fakta og noen utfordringer med fokus på det lokale, men som også bør ha konsekvenser for de kirkelige refleksjoner og prioriteringer regionalt og sentralt.

Noen fakta:

- 85,7% av befolkningen er medlemmer av Den norske kirke.
- Utmeldingene av kirken viser en synkende tendens. I løpet av de siste 5 år har det vært en nedgang på 25% og antall utmeldinger lå i 2003 på 3 600.
- Innmeldingene holder seg stabilt på litt under 1 000 pr år.
- Antall døpte av antall fødte har sunket fra 83,1% i 1998 til 77,7% i 2003. Om de som ble døpt 12 år eller eldre ikke tas, med lå dåpsprosenten på 75,2%. Et mer saksvarende bilde tegnes dersom en ser på antall fødte som ble døpt der en av foreldrene tilhørte Den norske kirke, da var dåpsprosenten vel 90%.
- Antall konfirmanter av antall 14-åringer lå på 67,5% mot 73,3% i 1998, og i Oslo by ble kun 37,1% konfirmert i 2003. Men bildet blir her også et helt annet dersom en regner prosenten ut fra antall 14-åringer som var medlem av Den norske kirke, da var konfirmasjonsprosenten 87%.
- Den kirkelige vigselsprosenten lå på 51,8% mot 58,2 i 1998.
- 93,8% av alle som døde fikk en kirkelig gravferd i 2003. Prosenten holder seg forholdsvis stabil.
- Årlig avholdes 70 000 gudstjenester, som samler over 6,7 millioner mennesker. I gjennomsnitt deltar over 100 personer på gudstjenestene søn- og helligdag. Det var 340 000 flere som var tilstede ved en gudstjeneste i 2003 enn året før, men oppslutningen over tid har vist en nedadgående tendens på 4,5% fra 1998 til 2003 i nesten samtlige bispedømmer.
- Nesten halvparten av alle hovedgudstjenestene søn- og helligdag ble avholdt som nattverd gudstjenester. Nattverddeltakelsen lå på vel 1,1 millioner og kurven er på vei oppover, særlig gjelder det deltakelse ved ”andre gudstjenester med nattverd”.
- Når det gjelder menighetsaktiviteter og menighetsarbeid ellers, er statistikken mangelfull, og det er ikke mulig å få registrert alt som foregår av menighetsaktiviteter, av deltakelse og av frivillig tjeneste. Rapporten forsøker likevel å gi et kortfattet bilde at det som skjer av barne- og ungdomsarbeid, dåpsopplæring, skole/kirke samarbeid, diakoni, frivillig medarbeiderskap, kirkemusikk, kirkekultur, voksenundervisning, misjon, økumenikk, kirkens engasjement innen samfunnsspørsmål mm. Data fra menighetenes årsstatistikk gir et grunnriss og rapportene ellers tegner et bilde av levende menigheter med stort engasjement, men også menigheter som sliter med manglende ressurser og personell.
- Det frivillige medarbeiderskapet i menighetene er stort. Rapportene viser at det er over 18 000 frivillige innen diakonisektoren, 15 000 innen barne- og ungdomsarbeidet og 42 000 er engasjert i komiteer og utvalg oppnevnt av menighetsrådet.
- ”Det myndige lekfolk” gjør en trofast og målrettet tjeneste bl.a. gjennom de 15 000 medlemmer som er valgt inn i menighetsråd og fellesråd.
- Ca 7 000 ulike samtalegrupper, bibelgrupper finnes i menighetene. Det er viktige grupper for felleskap, tilhørighet, trosopplæring, formidling av troserfaringer og utrustning til tjeneste. Mange menigheter arrangerer også Alpha-kurs og deltakelsen er meget god.
- I mange bispedømmer er det over 50% av menighetene som har inngått avtaler om misjonsprosjekter, og samarbeids- og solidaritetsprosjekter med kirker i andre land har fått økt oppmerksomhet.
- Det flerkulturelle og flerreligiøse samfunnet har satt fokus på majoritetskirkens rolle og ansvar i forhold til staten og i relasjon til andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst mht. likebehandling.

- Kirkens rolle og engasjement innen et bredt spekter av samfunnsspørsmål har skapt debatt, bl.a. når det gjelder menneskerettigheter, forbruk og rettferd, asyl- og innvandringspolitikk, fred og forsoning. På flere områder har kirkens røst og kirken som etisk premiss- og verdileverandør hatt stor betydning. Kirkens rolle for å hevde livets ukrenkelighet, fremme rettferdighet, kjempe for vern av skaperverket og sette kirkens medlemmer i stand til å ivareta disse verdiene, har fått økt oppmerksomhet.
- Samspillet og samordningen mellom rådene og mellom råd og embete når det gjelder hensiktsmessig organisering, samordning av arbeidsgiveransvaret, ledelsesstruktur og kirkens økonomi, er viktige temaer i menighetene og i det kirkelige reformarbeidet, som blir fulgt opp av styringsgruppen for det kirkelige reformarbeid. En rekke menigheter er engasjert i utviklings- og forsøksprosjekter med sikte på å finne frem til egnede modeller og hensiktsmessige løsninger som bedre kan ivareta kirkens oppdrag.
- Nye menighetsliknende forsamlinger utfordrer den kirkelige inndelingen med geografiske sokn.
- Menighetenes samlede inntekter i 2003 utgjorde 3,1 mrd. kroner. De kommunale driftsutgiftene pr. innbygger lå i 2002 på 483 kroner, men her er store variasjoner, og mange fellesråd sliter hardt med å ivareta sine oppgaver mht. vedlikehold av kirker og å opprettholde de lovpålagte oppgavene mht. gudstjenester og kirkelige handlinger og de utadrettede tjenestene.
- I kirkene ble det samlet inn i ofringer, gaver og givertjeneste 213 mill. kroner i 2002. Her er det store variasjoner mellom hvor mye medlemmene gir i de enkelte bispedømmer, fra 30 kroner pr. medlem pr. år til 110 kroner. Ordningen med skattefritak for gaver representerer en utfordring og en positiv mulighet.
- Manglende vedlikehold av kirker og kulturverdier på grunn av manglende bevilgninger over flere år, skaper smerte og frustrasjon hos fellesrådene som forvalter bygningene og hos menighetsrådene som har ansvaret for bruken av dem. Svært få kirker er vigslet de senere årene.
- Stillinger i kirke. Totalt er det ansatt over 6 300 personer lokalt av fellesråd/menighetsråd og 1 310 statlige menighetsprester, til sammen ca 7 650 stillinger. De lokale stillingen utgjør ca 4 100 årsverk. Totalt sette utgjør prestestillingen 25% av årsverkene i menighetene. Over 2 100 er stillinger innen kirkebygg- og kirkegård, derav ca 1 400 kirketjenere. Det er ca 900 kirkemusikere, 200 diakoner og 180 kateketer. 55% av stillingene innehas av kvinner.

Utfordringer:

- Oppslutningen om de kirkelige handlinger er meget høy, og gir grunn til glede og inspirasjon til fornyet innsats. Denne oppslutningen er selve basisen for folkekirkens fremtid. Her ligger store utfordringer til kirken om å være menneskene nær i disse fasene i livet ved å gi omsorg, livstolkning, mening og håp og et glimt av Gud og den oppstandne og nærværende Kristus. Møtet med kirken må bli slik at det skaper grobunn for tro, tilhørighet og medarbeiderskap.
- Dette er en omfattende oppgave. Hvordan bør kirken lokalt fremtre, slik at kirkens passive medlemmer beveger seg lenger inn i troens landskap? Kirken trenger ikke sympatisører, men etterfølgere. Hvordan kan menighetens medarbeidere oppleve omsorg og bli utrustet til tjeneste og fungere som et inspirerende og rekrutterende omsorgsfellesskap på et bredt spekter av oppgaver?

- Ikke alle menigheter har like stor oppslutning om gudstjenestene, de kirkelige handlingene eller menighetsaktivitetene ellers. Hvordan kan forholdene legges til rette, slik at menigheter som sliter får hjelp, støtte og veiledning?
- Hvorfor er oppslutningen om gudstjenestene i noen menigheter langt høyere enn i andre? Hvordan reaktivisere de som er blitt lunkne i sin kirkegang og gi nye mennesker en gudstjenesteopplevelse som berører, utfordrer og utrunder?
- Satsingsområdet Reform av gudstjenestelivet, der fornyelsen vil utformes på bakgrunn av erfaringer i menighetene, representerer en enorm utfordring.
- En av de virkelig store utfordringene som kirken står overfor, er iverksettelsen av dåpsopplæringsplanen, der målet er å nå alle dømte mellom 0 og 18 år med et tilbud om dåpsopplæring innen 5 – 10 år.
- Konfirmasjonstiden har avgjørende betydning for de unges forhold til kirken for resten av livet. Prioritering av konfirmasjonsarbeidet er viktig, og bør tas på alvor.
- De diakonale utfordringene er store, men det er vanskelig å påpeke hvilke oppgaver som særlig bør gis oppmerksomhet.
- Hva kan kirken gjøre for at ungdom som lever i samboerskap velger å gifte seg?
- Det er behov for å få en bedre kartlegging og oversikt over det frivillige engasjementet i menighetene, hvor mange som er engasjerte, på hvilke felter og hva dette utgjør i årsverk.
- Kirken som kulturformidler, kirke-/kulturfestivaler, kirken som sted for opplevelser, kirkekonsserter, kirkens kulturarv osv., representerer spennende utfordringer, og interessen for kirkens kulturverdier og kulturytringer synes å kunne fremstå som et viktig område som bør kreve mer oppmerksomhet i årene fremover både mht. å ivareta tradisjon og for å ta i bruk nye kulturuttrykk.
- Kirkegårdene som verdige gravplasser for alle innbyggere uavhengig av tros- og livssynstilhørighet, og kirkegårdene med sine store kulturverdier, representerer utfordringer både mht utforming og bevaring.
- Fornyelse og reformer av kirken representerer en konstant utfordring både når det gjelder gudstjenesteliv og kirkelige handlinger, men også når det gjelder organisering og ledelse, slik at forholdene best mulig kan legges til rette for at kirken, dens medlemmer, dens ansatte og frivillige kan være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

**

1. Innledning – hva og hvorfor?

Kirkerådet er i tildelingsbrevet fra departementet bedt om å gi en ”bred tilstandsvurdering eller –rapport med vekt på hovedutfordringer Den norske kirke står overfor i henhold til tilstandsvurderingen”. Rapporten skal bl.a. basere seg på materiale fra bispedømmerådenes årsrapporter og kirkelig statistikk. I denne tilstandsrapport gjøres et forsøk på å presentere kvantitative data og tidsserier og supplere dette med kvalitative analyser og vurderinger.

Innledningsvis gis en oversikt over utviklingen i Den norske kirke på noen sentrale områder i perioden 1990 – 2003¹. Tallene er hentet fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) *Kirkedatabase*² og *Den norske kirke i tall – Kirkelig monitor* og fra *Tallenes tale* som begge utgis av Stiftelsen Kirkeforskning - KIFO i samarbeid med NSD, statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og personellstatistikk fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA).

Tallmaterialet presenteres for å vise tendenser på noen sentrale områder i Den norske kirke. Tallene kan ikke alene forklare årsakssammenhenger og hva som faktisk har medvirket til at utviklingen ble som den ble. For å utfylle tallmaterialet og gi et bredere bilde av situasjonen i Den norske kirke, trekkes mer kvalitative data inn. Disse er delvis hentet fra bispedømmerådenes årsrapporter (sektorrapporteringen) både for 2002 og 2003. Disse rapportene er imidlertid i liten grad utarbeidet etter en felles mal, og de rapporterer om til dels ulike felter. Det er derfor vanskelig å få et samlet bilde av situasjonen på mange områder.

Det er begrenset hva som kan tas med i en kortfattet tilstandsrapport, og det er umulig å dekke inn det mangfoldige arbeidet som skjer på et bredt spekter i kirken, hvilke utviklingstrekk som avtegner seg og hvilke utfordringer kirken står overfor. Det er viktig å få et bilde av den generelle utviklingen, men også finne frem til uheldige og negative utviklingstrekk og å løfte frem positive utviklingstrekk. Det er i spenningsfeltet mellom det man lykkes med og det som skaper frustrasjon at grunnlaget kan legges for videreutvikling av visjoner, endringer av strategier, utvikling av nye planer og tiltak.

De områdene som det er ønskelig å dokumentere utviklingen innenfor, gjelder oppslutningen om folkekirken, slik den bl.a. viser seg i oppslutningen om gudstjenester og de kirkelige handlinger. Videre gjøres det et forsøk på å finne noen tall innenfor de satsingsområdene som Kirkemøtet har vedtatt for perioden 2002 - 2005: medarbeiderskap, diakoni, dåpsopplæring og ung i kirken. Det statistiske materialet på disse feltene er imidlertid begrenset. Dessuten gjøres et forsøk på å få frem data som sier noe om utviklingen innen den kirkelige økonomi og bemanning, som vil være viktige faktorer når en skal se på utviklingen fremover.

Et annet felt som det er viktig å få synliggjort, er kirkens kulturarbeid og ulike tiltak som bidrar til kommunikasjon, kontakt og dialog med kirkens medlemmer, bl.a. åpen kirke, veikirker, konserter, pilegrimsvandring og andre typer arrangement og gudstjenesteformer, viktige samfunnsspørsmål som miljøarbeid, forbruk og rettferd, menneskerettighetsarbeid osv. På dette feltet foreligger det lite systematisk innsamlet tallmateriale, men bispedømmerådenes rapporter kan si noe om disse feltene har vært fokusert i menighetene.

¹ Tallene for 1990 og 1994, som er tatt med i flere av tabellene, er noe mer usikre, da det mangler tall fra en del sokn. Også på enkelte felt er tallene for 1998 – 2002 mangelfulle.

² Kirkedatabasen finnes på NSDs nettside <http://www.nsd.uib.no/region/kirke>

Viktige områder ellers er forholdet mellom menighetsråd - kirkelig fellestråd, embete - råd, lokalkirken - sentralkirken osv. Slike strukturelle trekk ved kirken angår samarbeidsløsninger og arbeidet med en tjenlig og samordnet organisering, som kan bidra til å fremme virksomhetens mål og hindre at kreftene blir brukt til mer eller mindre unødvendige interne konflikter som ofte virker lammende på engasjementet.

En bør også si noe om det økumeniske feltet. Selv om det foreligger lite tallmateriale på en del områder, vil en tilstandsvurdering måtte si noe om det økumeniske klima, om dialogen med andre tros- og livssynssamfunn på lokalplan i kirken.

På alle de ovennevnte områder er det ønskelig å finne frem til egne resultatindikatorer og strukturindikatorer som kan si noe om måloppnåelse og som kan bidra til å forklare variasjoner over tid og mellom de enkelte bispedømmer.

Statistikk er viktig, men enda viktigere er analysen av dette materialet som kan bidra til en bedre forståelse og forklaring av tendensene. En tilstandsrapport skal gi en kritisk analyse av situasjonen. Hvor står Den norske kirke? Hva kan vi lære av historien? Hva er viktige utfordringer? Hvor går veien videre?

Et sentral spørsmål vil være: Hva skal utviklingen måles i forhold til? Statistisk nedgang behøver ikke være et negativt trekk og sier ikke nødvendigvis noe om kvaliteten på arbeidet og hvordan menneskene opplever kirken. ”Det viktige for en kirke, er å være en kirke som lever, forkynner og handler slik at mennesker får se Jesus”, sa lederen av Kirkerådet i sin åpningstale på Kirkemøtet 2003.

2. Noen grunnleggende trekk ved Den norske kirkes organisasjon

Den norske kirke har en sammensatt organisasjonsstruktur med sokn og menighetsråd, fellestråd, prestegjeld, prostier, bispedømmer med bispedømmeråd og biskop og Kirkemøtet med Kirkerådet, Mellomkirkelig råd (MKR) og Samisk kirkeråd (SKR) og Bispemøtet (BM). Nedenfor i tabell 1 gis en oversikt over Den norske kirkes organisatoriske og administrative enheter og størrelsen på disse.

Oversikten er gjengitt for å vise noe av variasjonen i Den norske kirkes organisasjon. Går vi nærmere inn i materialet finner vi at per 1. januar 2003 var det:

- 142 ett-sokns kommuner, det betyr at 1/3-del av kommunene består av kun ett sokn,
- 174 fellestråder (kommuner) med færre enn 3 000 kirkemedlemmer,
- 15 sokn med færre enn 100 medlemmer og 197 sokn med færre enn 500 medlemmer,
- 423 sokn (1/3 av alle sokn) med færre enn 1000 medlemmer,
- 55 sokn (4%) med flere enn 10 000 medlemmer og 18 sokn med over 13 000 medlemmer,

Videre vil en nærmere analyse av medlemstall og gjeldende struktur vise at:

- I ca 2/3 av kommunene er over 90% av innbyggerne medlemmer av Den norske kirke, mens kun 9 kommuner har en medlemsprosent under 80,
- Det største prostiet har nærmere 95 000 medlemmer, mens det minste har under 10 000 medlemmer,
- 4 prostier har kun 3 prestegjeld, mens 1 prosti har 11 prestegjeld og 1 har 10 prestegjeld. I gjennomsnitt er det 6 prestegjeld pr. prosti,

- 3 prostier består av 4 sokn, mens 9 prostier har flere enn 20 sokn. I gjennomsnitt er det 12 sokn pr. prosti,
- Det største prestegjeldet har nærmere 20 000 medlemmer mens 3 prestegjeld har færre enn 900 medlemmer.

Tab. 1: Antall kirkelige enheter på ulike nivå etter bispedømme pr. 1. januar 2003

Bispedømmer	Antall prosti	Antall fellesråd	Antall prestegjeld	Antall sokn	Antall fellesråd pr prosti	Antall sokn pr. prosti	Innbyggertall	Medlemsprosent	Antall innbyggere pr. prosti	Antall innbyggere pr. fellesråd	Antall innbyggere pr. sokn	Antall medlemmer pr. sokn pr. 1.1.2004
Oslo	7	3	53	71	0,4	10,1	670220	72,7	95746	223407	9440	6897
Borg	8	38	55	118	4,8	14,8	585586	85,0	73198	15410	4963	4261
Hamar	10	48	65	165	4,8	16,5	371863	90,6	37186	7747	2254	2050
Tunsberg	10	35	53	114	3,5	11,4	459542	85,2	45954	13130	4031	3457
Agder	12	48	67	148	4,0	12,3	428269	83,7	35689	8922	2894	2428
Stavanger	8	27	45	88	3,4	11,0	385020	86,6	48128	14260	4375	3825
Bjergvin	13	59	82	197	4,5	15,2	548934	89,4	42226	9304	2786	2507
Møre	7	38	42	101	5,4	14,4	244309	91,8	34901	6429	2419	2226
Nidaros	11	49	61	136	4,1	11,3	395798	90,8	32983	8078	2910	2660
Sør-Hålogal.	8	45	50	94	5,6	11,8	236950	91,5	29619	5266	2521	2309
Nord-Hålogal.	9	44	46	65	4,9	7,2	225761	90,3	25085	5131	3473	3141
SUM	103³	434	619	1297			4552252					
Gjennomsnitt	9	39	56	118	4,2	12,5	413841	85,7	43772	10489	3510	3024

Denne variasjonsbredden i de kirkelige enhetene må en ta hensyn til når en skal analysere utviklingen i kirken, men også geografiske, demografiske, historiske, kulturelle og økonomiske kjennetegn må tas med dersom en skal kunne gi et mer utfyllende bilde av Den norske kirke. Det er mange små sokn og mange små fellesråd i Norge. Det kan derfor være nødvendig å se nærmere på soknestørrelser, sammenslåing av sokn og fellesråd og samarbeidsløsninger mellom sokn og mellom fellesråd. Se kap. 11.2.

Norge er et av de tynnest befolkede land i Europa med 15 personer per km². 77% av Norges befolkning er bosatt i tettsteder og om lag ¾ av befolkningen bor langs kysten.⁴

3. Hva preget kirken og samfunnet i 2002-2003?

Medlemmene møter Den norske kirke først og fremst som den lokale menighet, men kirken framstår også som deltaker i den offentlige samtalen, lokalt og nasjonalt. Mange lokalaviser har en fyldig dekning av lokalt kirkestoff. Mange av biskopene og andre kirkeledere framstår som aktive deltakere i det offentlige rom i sine regioner.

Medienes omtale av "de tomme kirker" er blitt gjentatt så ofte, at mange faktisk tror at de er tomme. På den annen side er kanskje folks forhold til kirken oftere et resultat av lokalmenighetens profil og engasjement og i hvilken grad menigheten makter å skape kontakt og tilhørighet overfor sine medlemmer enn av nasjonale hendelser og medienes omtale av kirken.

³ I tillegg kommer Døvekirken, som er et prosti under Oslo bispedømme

⁴ Statistisk Årbok 2003 s. 24. Tettsted er en hussamling med minst 200 bosatte der avstanden mellom husene som regel ikke overstiger 50 meter.

I 2003 maktet kirken å komme til orde i den offentlige samtalen på flere områder, særlig knyttet til vesentlige etiske spørsmål. Medienes oppmerksomhet var i mindre grad enn foregående år ensidig orientert om uenighet knyttet til konkrete individuetiske temaer. Men ellers er det vanskelig å få riksmidlene til å dekke kirkelige hendelser om de ikke har et preg av motsetninger eller konflikter ved seg. Viktige begivenheter blir i liten grad synliggjort.

Krigen i Irak, konflikten i Midt-Østen og terrorismens herjinger var hendelser som preget nyhetsbildet. Kirkens og biskopenes engasjement mot invasjonen i Irak var massiv og ble høyt profilert i mediene. Kirkens rolle ikke minst som etisk premissleverandør, ble lagt merke til og hadde gjennomslagskraft hos myndighetene. Også Sellafeld-aksjonen mot de radioaktive utslippene, og Nordsjø-seilasen som rettet søkelyset på vern av havet og forvaltningen av våre nordlige havområder, og som resulterte i Geiranger-deklarasjonen, hadde bred deltakelse, sterkt engasjement og skapte mye offentlig debatt. Saken ble tatt opp på KEKs generalforsamling i Trondheim, der 800 delegater fra 127 kirker i Europa deltok, og i Kirkemøte-saken "Vern om havet". KEKs generalforsamling fokuserte for øvrig på forsoningsprosesser i Europa. Se også kap.10.5.

Også det flerkulturelle og flerreligiøse samfunnet har medført nye utfordringer både for samfunnet og kirken. Det gjelder samfunnets verdigrunnlag og statskirkens fremtid. Nasjonens kulturelle og religiøse identitet kan ikke bare tas som en gitt størrelse i et samfunn som blir mer og mer pluralistisk. Religionsfrihet som menneskerett i et samfunn med en konfesjonell statskirke har utfordret kirken og staten til å utrede alternative modeller for ordningen mellom stat og kirke.

Samfunnet er i rask endring. Ikke bare endres oppfatninger om etiske og politiske spørsmål, men forandringene påvirker folks selvforståelse og forståelsen av de menneskelige relasjoner de står i. Arbeidsledighet, privatisering av velferdstjenester og stadig økende krav til effektivitet både i arbeid og fritid former selvbildet og forståelsen av menneskets verd. Høy kjøpekraft hos mange, og dermed økonomisk mulighet til å dekke mange ulike behov, skaper også stadig flere vanskelige valgsituasjoner, og ledsages av et økende press til å "realisere seg selv". Slekt og familie som vesentlig nettverk svekkes av økende antall samlivsbrudd, mens vennenettverk blir stadig viktigere, særlig blant yngre generasjoner.

Det er en vedvarende oppgave for kirken å forstå og møte de eksistensielle spørsmålene som disse endringene medfører for mange. Kirkens forkynnelse av nåde og rettferdiggjørelse uten gjerninger får relevans på stadig nye måter.

Noen viktige kirkelige begivenheter

Trosopplæringsreformen – dåpsopplæring. Stortinget besluttet med stor politisk enighet våren 2003 en reform som kirkelige organer har kjempet for siden kristendomsundervisningen i skolen fra 1969 ikke lenger skulle ivareta kirkens dåpsopplæring. Dette er en historisk begivenhet. Reformen har som mål å gi alle døpte opp til 18-års alderen et minimum av trosopplæring. Dette er et kjempeløft som menighetene skal forsøke å virkeliggjøre i løpet av få år, og hvor Stortinget høsten 2003 ga første bevilgning i satsingen på en 5-års reform.

Stat-kirke debatten. Spørsmålet om fremtidige relasjoner og modeller mellom staten og kirken og forholdet mellom kirken som trossamfunn og kirken som folkekirke, var et viktig tema som medførte stort engasjement i menighetene, i media og blant de politiske partiene. Innstillingen fra Kirkerådets Kirke/stat-utvalg (Bakkevig-utvalget) som forelå våren 2002 og

den etterfølgende høringen resulterte i et stort engasjement og et sterkt ønske om reformer i kirken, særlig mht. kirkelig organisering, enhetlig kirkelig økonomi, samordning av arbeidsgiveransvaret og valgordninger. Kirkemøtet behandlet saken 2002 på bakgrunn av den brede høringen og Kirkerådet oppnevnte våren 2003 en styringsgruppe for det kirkelige reformarbeidet for å utrede disse spørsmålene. Kort tid etter oppnevnte også regjeringen og stortinget et Stat/kirke-utvalg som skal utrede alternative modeller for den fremtidige relasjonen mellom staten og kirken. Utvalget skal avgi sin innstilling ved utgangen av 2005.

Høymessereformen. En omfattende reform av gudstjenestelivet ble vedtatt igangsatt av Kirkerådet i september 2003. Se nærmere kap. 6.

Forfallet av kirkebygningene. De senere år har forfallet av kirkene blitt gjenstand for økt oppmerksomhet. Mange verdifulle kulturverdier har kommunene ikke hatt økonomi til å vedlikeholde. Riksantikvaren har beregnet at etterslepet beløper seg til 6 - 8 mrd. kroner. Spørsmålet om å avhende kirker, selge kirker eller endog rive enkelte kirker for å ha råd til å restaurere de øvrige kirkene, har vært drøftet som mulige løsninger. Se nærmere kap. 11.3

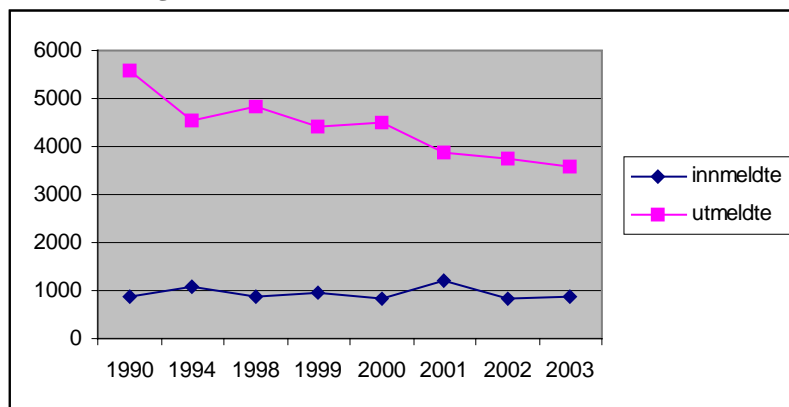
Andre kirkelige jubileer og hendelser:

- Hamar bispedømme 850 år i 2003 med flere store arrangementer i bispedømmet for å skape begeistring og fellesskapsfølelse, bla. jubileumsgudstjeneste 1. pinsedag i Domkirken med over 4 000 deltakere, Technomesse med over 4 000 konfirmanter.
- 850-års jubileum for opprettelse av erkebispesetet i Nidaros med bred økumenisk deltagelse fra hele det gamle bispedømmet.
- 50 års jubileum for deling av Hålogaland bispedømme ble markert i 2003. Møre bispedømme rundet 20 år i 2003.
- Mellomkirkelig råd fylte 50 år i 2002 og feiret det i 2003.
- 25 år siden "Menighetenes misjonsengasjement" ble startet i et samarbeid mellom Kirkerådet og misjonsorganisasjonene. Nå har 770 av menighetene avtaler /prosjekter med misjonsorganisasjonene.
- Tunsberg bispedømme fikk ny biskop i 2003, Laila Riksaasen Dahl, Norges andre kvinnelige biskop, samme år som biskop Rosemarie Köhn i Hamar feiret 10 år som landets første kvinnelige biskop.
- Barneåret i Bjørgvin ble lansert høsten 2003.
- Fritidsavtalen for presteskaper ble implementert i 2002-03, og resulterte i bl.a. 35 nye prestestillinger/prostiprest-stillinger.
- Det lutherske verdensforbund avholdt generalforsamling i Canada med bred deltagelse fra Den norske kirke.
- Ordningen med skattefritak for gaver til Den norske kirke ble vedtatt høsten 2003
- Kultur- og kirkedepartementets kulturmelding "Kulturpolitikk fram mot 2014" ble lagt frem som i sterkere grad enn tidligere fokuserte kirken som kulturbærer, ikke minst på det kirkemusikalske området.
- Finnmarksloven ble lagt frem med forslag til lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark. Saken ble behandlet av Kirkemøtet 2003.

4. Medlemmer i Den norske kirke - Inn- og utmeldinger

Et fremtredende trekk synes å være at kirken har en naturlig plass i mange menneskers liv. Medlemmene forlater ikke kirken sin. Tabellen nedenfor kan vanskelig tolkes på annen måte.

Tab. 2: Inn- og utmeldte av Den norske kirke 1990 - 2003

Det var vel 3,9 millioner medlemmer i Den norske kirke pr. 1. januar 2003. Dette tilsvarer 85,7% av befolkningen, som representerer en nedgang fra året før da prosenten lå på 86,2%. Nedgangen skyldes i liten grad utmeldingene, men at Norge er blitt et mer pluralistisk og flerreligiøst samfunn. Ved inngangen til 2003 hadde Norge en innvandrerbefolkning på 7,4%.⁵ Ca 390 000 personer, 8,5% av befolkningen, er medlemmer av tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke, en økning på 3% fra året før⁶. Nesten 6% av befolkningen er ikke medlem av noen trossamfunn som mottar statstilskudd. 5 bispedømmer har en medlemsprosent som lå over 90%, mens den i Oslo lå på 72,7%, og som det fremgikk av oversikten i tabell 1, har ca 2/3 av fellerådene (kommunene) en medlemsprosent på over 90%.

Kurven over utmeldinger av Den norske kirke viser at det stadig er færre som melder seg ut av kirken og at tendensen er tydelig. I løpet av de siste 5 år har det vært en nedgang på 25%, fra 4 831 til 3 601 personer i 2003. Antall utmeldinger ligger nå under 0,1% av medlemsmassen hvert år. Siden 1950 har 237 373 medlemmer meldt seg ut av Den norske kirke. Ca 1/4-del av disse oppgir at de melder seg ut for å gå inn i et annet kristent trossamfunn. Andelen har holdt seg forholdsvis stabil på hele 90-tallet. Tendensen de senere år kan imidlertid tyde på at en ikke melder seg ut, men at en god del har sitt "åndelige hjem" i en annen menighet eller en organisasjon, jf. oppslutningen om forsamlingene knyttet til Normisjon (IMI-kirken, Staffeldtsgate m.fl.). Det er ikke noe nytt at medlemmer av Den norske kirke også er medlemmer av en kristelig organisasjon, men at slike foreninger etablerer seg som egne, selvstendige menigheter, er en ny tendens som synes å tilta i omfang. Medlemmene ønsker å ha tilhørighet i en menighet og bli betjent med alle de kirkelige tjenestene i sin foreningskirke. Dette representerer en utfordring for kirken, se nærmere kap.11.2.

På den annen side er det svært mange som har et forholdsvis passivt forhold til kirken, og som sjelden gjør seg bruk av den. De kommer ved de store overgangsriter i livet og ved spesielle høytider, og oppslutningen om disse kirkelige handlingene er meget stor. Utviklingen tyder ikke på at disse er på vei ut av kirken, til tross for ulike kampanjer om å melde seg ut. Også andre undersøkelser synes å vise at medlemmene hegner om sin kirke. Tilknytningen til kirken synes å gi en grunnleggende kollektiv tilhørighet, trygghet og identitet, selv om en kanskje ikke alltid kan gi sin tilslutning til alle kirkens læresetninger eller det man tror kirken

⁵ Statistisk Årbok 2004, tab. 87

⁶ Ca 76 000 er medlemmer av islamske trossamfunn. 76% av disse er tilsluttet muslimske trossamfunn i Oslo eller Akershus. Human-Etisk Forbund har nesten 70 000 medlemmer. 36% av disse er tilsluttet lokallag i Oslo og Akershus. Kilde: SSB, kulturstatistikk., Statistisk Årbok 2004, tab. 283.

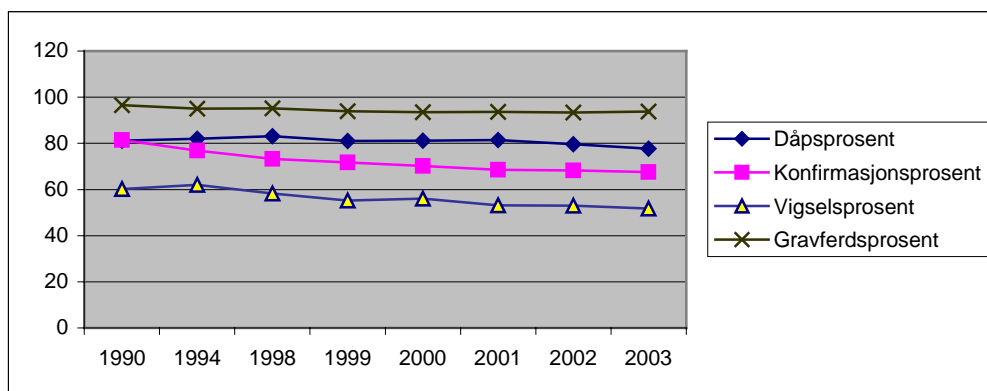
lærer eller hva den står for i ulike aktuelle spørsmål. Effekten av en manglende dåps- og kristendomsopplæring i skolen i de siste 30 årene synes å slå sterkere ut med hensyn til mer diffuse trosoppfatninger og ikke i at medlemmene forlater kirken. Utfordringen for kirken er derfor ikke å iverksette tiltak for å stanse utmeldingene, men å hjelpe menneskene til å oppleve gleden ved å tilhøre denne kirken og ”til å bevege seg lenger inn i troens landskap.”⁷

Når det gjelder innmeldinger er det en mer stabil tendens. Litt i underkant av 1000 personer melder seg inn hvert år, utenom de som blir medlemmer gjennom dåpen. I 1998 var det 871 som meldte seg inn i Den norske kirke mot 856 i 2003. I løpet av de siste 50 årene, fra 1950, har 34 578 personer meldt seg inn i kirken. Hvorfor antall innmeldinger økte til vel 1200 i 2001, er det vanskelig å gi en forklaring på. Samtlige bispedømmer hadde en markant økning i antall innmeldinger dette året. En mulig årsak kan være menighetsrådsvalget og de utsendte valgkort, som førte til at personer som trodde de var medlem av kirken, oppdaget at de faktisk ikke var det og derfor meldte seg inn for å kunne stemme ved valget.

5. Kirkelige handlinger

Tabellene 3 og 4 viser utviklingen når det gjelder oppslutning om de kirkelige handlinger i perioden 1990 til 2003. Prosentene i tabell 4 viser oppslutningen, og kurvene i tabell 3 gir et godt visuelt bilde av utviklingen i denne perioden. Vi skal se nærmere på dette materialet i punktene nedenfor.

Tab 3: Dåps-, konfirmasjons-, vigsel- og gravferdsprosenten 1990 – 2003

Tab. 4: Antall døpte i forhold til antall fødte, antall konfirmanter i forhold til antall 14 åringer pr. 1. januar i registreringsåret, antall kirkelige vigslar i forhold til antall vigslar totalt og antall kirkelige gravferder i forhold til antall dødsfall 1990 - 2003

Hele landet	1990	1994	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dåpsprosent	81,2	82,0	83,1	81,0	81,1	81,4	79,6	77,7
Konfirmasjonspros.	81,4	76,8	73,3	71,7	70,2	68,5	68,2	67,5
Vigselprosent.	60,2	62,0	58,2	55,2	56,1	53,1	53,0	51,8
Gravferdsprosent	96,5	95,0	95,2	93,9	93,5	93,6	93,4	93,8

⁷ H.Hegstad i Tallenes tale 2002 s. 25

5.1 Dåp

Vel 43 901 ble døpt i 2003. Dette tilsvarer 77,7% av alle som ble født det året (56 495). Holdes de som ble døpt i alderen 12 år eller eldre utenfor, lå dåpsprosenten (døpte av antall fødte) i 2003 på 75,2%. Av alle fødte ble 50% født utenfor ekteskapet, mens prosenten i 1990 lå på 38,6. Tabell 4 viser en forsiktig nedadgående tendens når det gjelder dåpsprosenten (antall døpte i forhold til antall fødte). På den annen side kan en si at dåpsprosentene er svært høy, når en tar hensyn til andelen av foreldrene som er medlemmer av Den norske kirke. 82,7% av befolkningen mellom 20 og 39 er medlemmer av Den norske kirke. Det er store variasjoner mellom soknene og mellom bispedømmene, slik bl.a. tabell 5 viser. Enkelte bispedømmer har hatt en forholdsvis stor nedgang i løpet av denne perioden, særlig gjelder det de sentrale bispedømmene på Østlandet. Dette kan i noen grad forklares ved at foreldrene dør sine barn der en av foreldrene kommer fra og at dette særlig rammer Oslo, men dette forklarer bare noe av nedgangen.

Over halvparten av bispedømmene (6) hadde en dåpsprosent i 2003 som lå over 86%. I Oslo lå dåpsprosenten under 50% og har ligget under 50% i hele perioden. Da er hele Oslo bispedømme medregnet. Holder vi prostiene Asker og Bærum utenfor, som er en del av Oslo bispedømme, ser vi at dåpsprosenten i det flerreligiøse Oslo er nede på rundt 40% og lå i 2002 på 38,7%. Dette gir likevel ikke helt riktig bilde, siden mange foreldre som bor i Oslo dør sine barn der en av foreldrene er oppvokst. Om vi ser på dåpsprosenten blant fødte som er *bosatt* i Oslo by, ligger den på rundt 50%. Lignende tendenser finner vi også i andre storbyer, der tilhørigheten til kirken ofte ikke er så sterk og hvor de religiøse tradisjoner er vanskeligere å opprettholde, men en like viktig årsak vil mange steder være at prosentandelen av de fødte som har foreldre som er medlemmer av Den norske kirke er lav. Det vil derfor være mer sakssvarende å regne dåpsprosenten av antall fødte der en av foreldrene tilhører Den norske kirke. Om det gjøres ligger dåpsprosenten på vel 90%.

Utviklingen fra 2000 til 2001 viser en økning fra 81,1% til 81,4%, men synker med 1,8 prosentpoeng fra 2001 til 2002, og synker med ytterligere 1,9 prosentenheter i 2003. jf. tabell 4. En bør neppe legge avgjørende vekt på en slike variasjoner fra et år til et annet, bl.a. fordi mange barn ikke blir døpt samme året som de blir født. Men det kan også bero på menighetens kontakt med foreldrene. En kan derfor spørre seg om prestenes og menighetenes informasjon til foreldrene, vektleggingen av dåpssamtalen, trosopplæringsreformen osv., vil medføre at foreldrene i større grad vil bringe sitt barn til dåpen i årene som kommer. Et omfattende kursopplegg om dåpssamtalen holder på å bli gjennomført i alle bispedømmene, der en arbeider med å kvalitetssikre det "første" møtet med kirken. En nærmere gjennomgang av tallmaterialet viser at enkelte sokn har en svært lav dåpsprosent og at dette til en viss grad skyldes konflikter i menigheten eller lokalsamfunnets forhold til presten. At foreldrene ikke velger å dørpe sine barn av slike grunner må tas alvorlig. På dette feltet vil det være viktig å få frem faktorer som har bidratt til at enkelte sokn som har hatt en nedgang, nå kan vise til en oppgang.

Dåp 12 år og eldre

Antall døpte i alderen 12 år eller eldre, har i lengre tid ligget stabilt på rundt 1 100, men har økt de siste årene økt, fra 1 311 i 2001, til 1 336 i 2002 og til 1 405 i 2003. Dette utgjør 3,3% av alle døpte. Flest var det i Oslo, der ca 8% av alle døpte i 2003 var 12 år eller eldre, de aller fleste i tilknytning til konfirmasjonstiden.

Tab 5: Dåps-og konfirmasjonsprosenten i bispedømmene 1998 – 2002

Dåpsprosent 1998-2002								Konfirmasjonsprosent						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Endring 98/03	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Endring 98/02
Oslo	49,7	48,5	46,0	47,4	44,6	43,2	-6,5	48,1	46,5	44,6	44,2	43,8	44,3	-3,8
Borg	85,0	82,5	81,3	79,6	79,2	76,6	-8,4	69,2	65,5	64,3	61,2	61,9	59,4	-9,8
Hamar	100,8	96,9	95,5	96,3	98,5	95,0	-5,4	79,6	75,3	74,5	73,4	73,1	70,9	-8,3
Tunsberg	86,7	80,5	82,0	82,9	80,8	76,9	-7,1	67,0	66,8	64	63,3	63,5	62,1	-4,9
Agder	85,4	84,3	83,3	83,0	82,9	82,6	-2,8	72,8	70,6	70,2	68,2	67,8	68,2	-4,6
Stavanger	83,7	82,2	83,2	85,0	83,8	81,0	-2,7	78,7	76,9	76,4	77,5	75,7	75,1	-3,6
Bjergvin	90,1	88,2	89,1	91,2	86,3	87,3	-2,8	82,3	82,3	80,3	78,6	78,0	77,9	-4,4
Møre	99,4	99,6	103,2	99,7	103,1	97,6	1,8	87,7	89,3	84,8	82,6	84,7	84,4	-3,3
Nidaros	91,3	88,9	91,5	91,2	88,8	86,5	-4,8	79,0	76,5	75,8	73,4	72,5	71,4	-7,6
Sør-Hål.	97,6	97,9	100,8	96,8	97,5	93,7	-3,9	79,9	80,6	78,8	78,2	75,8	75,8	-4,1
Nord-Hål.	88,5	88,5	86,7	92,5	88,1	89,9	1,4	72,0	73	74	69,7	71,6	70,8	-1,2
Sum	83,0	81,0	81,1	81,4	79,6	77,7	-5,3	73,3	71,7	70,2	68,5	68,2	67,5	-5,8

Døpte med nr.	Endring 99/03							Endring 99/03						
Oslo by		42,2	39,7	40,1	38,7	37,3	-4,9		39,7	39,4	38,7	37,7	37,1	-2,6
Ask-Bærum		71,7	69,7	77,2	69,0	68,6	-3,1		63,2	57	57,4	58,3	61,1	-2,1
Oslo bisp		48,5	46	47,4	44,6	43,2	-5,3		46,5	44,6	44,2	43,8	44,3	-2,2

Døpte bosatt														
Oslo by		53,7	50,4	50,9	48,4	49,5	-4,2							
Ask-Bærum		77,9	77	82,5	75,7	73,9	-4,0							
Oslo bisp		58,9	56	57,1	53,7	54,2	-4,7							

5.2 Konfirmasjon

Statistikken viser at den overgangsriten som har hatt størst nedgang, er oppslutningen om konfirmasjonen. De siste 5 årene har tilslutningen sunket med 5,8 prosentandeler, fra 73,3% til 67,5%, og tendensen har vært tydelig på hele 90-tallet. Selv om tallet på konfirmerte har økt, 40 165 unge ble konfirmert i 2003, en økning på 5% fra 2002, er det bare 2/3 av 14-åringene som konfirmeres. At konfirmasjonstallet øker, skyldes at dåpstallene fra 1984 til 1990 økte med nesten 8 000. Selv om konfirmasjonsprosenten i mange bispedømmer og i mange sokn fortsatt ligger svært høyt, så er den meget lav i enkelte bispedømmer og i enkelte sokn, særlig i mange av storbyene.

Sammenligner vi imidlertid med dåpstallene 15 år tidligere (konfirmantene i 2003 som ble døpt i 1988), får vi et langt riktigere bilde av hvor mange av kirkens døpte medlemmer som står til konfirmasjon. Andelen i 2003 lå da på 88% mot 89,2% i 2002, 88,6% i 2002, 89,5% i 2000 og 91,9% i 1999. Sammenholder vi antall 14-åringer som var medlemmer av Den norske kirke pr 1.1.2003, blir konfirmasjonsprosenten 87%. Det vil si at det kun er vel 10% av dem som er medlemmer, som ikke velger å stå til konfirmasjon.

Tabell 5 viser at kun 37,1% ble konfirmert kirkelig i Oslo by i 2003, og om en legger antall 14-åringer som er kirkelige medlemmer til grunn, var det kun 54,% av disse som valgte kirkelig konfirmasjon.⁸ Prosenten i Oslo bispedømme lå på 60%, mens den i Asker og Bærum lå på 71%. Dvs. at det ikke alene er den flerkulturelle og flerreligiøse situasjonen som kan brukes som forklaring på at konfirmasjonsprosenten er så lav, selv om det er en viktig faktor

⁸ Kilde: Den norske kirkes medlemsregister. Ca 68% av alle 14-åringer i Oslo by var i 2003 medlemmer av Den norske kirke, mens prosenten for hele bispedømmet lå på 73,9.

som må tas med for å få et realistisk bilde av utviklingen når det gjelder oppslutningen om den kirkelige konfirmasjonen.

En nærmere analyse av tallmaterialet viser at enkelte sokn - også i Oslo - har en svært høy konfirmasjonsprosent. Årsakene til dette synes å bero på at menigheten har prioritert dette arbeidet både mht. informasjon og når det gjelder konfirmasjonsopplegget. Videre synes det som at de menigheter som har satset på konfirmantarbeidet og som har en kateket eller en prest som har prioritert dette arbeidet og som har etablert kontakt med ungdomsmiljøet, har hatt en økt oppslutning. Et godt og variert opplegg og et godt miljø skaper positiv grobunn også for neste års konfirmasjonsoppslutning. Oppslutningen om konfirmasjon synes altså ikke først og fremst å bero på 14-åringene, men på om menigheten makter å prioritere dette arbeidet både mht. opplegg og egnede personellressurser og å gi unge mennesker et levende møte med kirken i en viktig fase i livet.

Technomessen i Gjøvik der 75% av alle 14 åringer i Hamar bispedømme deltok og ”Konfirmant 2004”, et informasjonshefte som ble sendt til alle 14-åringer i 4-5 bispedømmer i 2003, er bl.a. forsøk på å snu den synkende kurven over konfirmasjonsdeltakelsen. Et tilsvarende hefte blir sendt til alle 14 åringene i 10 bispedømmer i 2004. I Molde har en utviklet en egen informasjons CD-rom. Det blir spennende å se hvilken effekt dette vil ha for oppslutningen om konfirmasjonen.

Konfirmasjonstiden er viktig for de unges forhold til kirken ikke bare i ungdomstiden, men for hele livet. De alvorlige konsekvensene av at unge ikke velger å konfirmeres i kirken, vil først bli tydelig senere i livet. Når relasjonen til kirken svekkes i denne perioden, er mulighetene større for at de i neste omgang heller ikke velger kirkelig vigsel eller lar sine barn døpe. Erfaringer både fra Norge og fra Sverige, som i lengre tid har hatt en lav konfirmasjonsprosent, synes å vise at de som konfirmeres, i langt større grad enn de som ikke konfirmeres i kirken, senere i livet kommer til å gifte seg i kirken, døpe sine barn i kirken og opprettholde kontakten med kirken. Dessuten fører ofte konfirmasjonstiden til en fornyet kontakt med kirken blant konfirmasjonsforeldrene. Konfirmasjonstiden synes derfor å være viktigere og alvorligere for folks forhold til kirken enn kirken kanskje har vært klar over.

5.3 Vielser

Antall kirkelige vigslar i 2003 var 11 438 mot 12 690 i 2002, en nedgang på 750, men året før var det en økning på over 600. I 2003 var det 22 361 par som giftet seg, 700 færre enn året før. Tabell 4 viser utviklingen når det gjelder kirkelige vigslar.⁹ Den kirkelige vigslarsprosenten lå i 2003 på 51,8% mot 53% året før. Den nedadgående kurven fortsetter med nesten ett prosentpoeng hvert år. Vel 30% av ekteskapene ble inngått borgerlig. Da er vigslar foretatt i utlandet ikke medregnet. Siden 1990 har det nesten vært en tredobling av ekteskap som er inngått i utlandet. I 2003 var det 3 102 slike vigslar, dvs. 14% av alle vigslar. Tall fra Den norske kirke i utlandet viser at 20 – 25% av disse er kirkelige vigslar. 72% av alle inngåtte ekteskap var mellom personer som aldri tidligere har vært gift. Hvor stor andel av disse vigslar som ble foretatt i kirken har vi ikke tall for.

⁹ Tallene baserer seg på SSBs tall for inngåtte ekteskap, som også inkluderer ca 180 inngåtte partnerskap. Kirkelige vigslar i utlandet er ikke medregnet. Tallene avviker noe fra tilsvarende tall i Kirke databasen, som stort sett rapporterer om fra 50 til 150 færre kirkelige vigslar i de aktuelle årene med unntak av 1998, der Kirke databasen har 180 flere kirkelige vigslar enn SSB.

Ved siden av de kirkelige vigslere er det også ca 200 hvert år som kommer til kirken og ber om forbønn for borgerlig inngått ekteskap. I 2003 var det 221, mot 205 i 2002 og 238 i 2001.

Over 10 000 ekteskap ble oppløst ved skilsmisse og det var over 13 000 separasjoner i 2002.

Kirkemøtet har vedtatt ny liturgi for vigsel som ble tatt i bruk fra 1. mai 2004, men hvorvidt den alene vil kunne bidra til at flere velger kirkelig vigsel, er usikkert. For å opprettholde kirken som vigselsted er det imidlertid viktig at seremonien blir opplevd som et godt minne for livet. Utfordringen sett fra kirkens side er kanskje ikke først og fremst å opprettholde en høy kirkelig vigselprosent, men på ulike måter å legge forholdene til rette for at unge mennesker som lever i samboerskap kan gifte seg.

5.4 Gravferd

40 108 kirkelige gravferder ble forrettet i 2003. Dette tilsier at 93,8% av alle døde fikk en kirkelig gravferd. Gravferdsprosentene har holdt seg stabil og har de senere årene ligget på vel 93%. Dette er et meget høyt tall sett i forhold til antall medlemmer som tilhører andre tros- og livssynssamfunn. 5 bispedømmer har en gravferdsprosent som ligger over 98%. I Oslo, som har over 10% av alle dødsfallene i Norge, lå prosenten på 81,3% i 2003 mot 83,4% i 1999. 32% av de døde blir kremert i 2003 mot 31% i 1998. Av disse ble 93 avsluttet med askespredning.¹⁰ Antall søknader til fylkesmennene om askespredning har økt fra 92 i 1999, 118 i 2000, 243 i 2001, 353 i 2002 og 447 søknader i 2003.¹¹

Over 40 000 kirkelige gravferder representerer en enorm utfordring for kirken. Mange går sjelden til kirke, og møtet med kirken i forbindelse med en gravferd vil ofte ha stor betydning for deres oppfatning av kirken og dermed deres fremtidige relasjon til kirken. Om vi regner med at 70 personer i gjennomsnitt deltar ved en gravferd, utgjør dette ca 3 millioner deltakere, hvilket tilsvarer at ca 2/3 av befolkningen hvert år er tilstede ved en gravferd.¹² Mange steder følger hele bygda en av sine til det siste hvilested.

Hvorvidt den nye gravferdsliturgien som ble innført i mange menigheter i løpet av 2003, vil gi seg utslag i gravferdsprosenten, er heller tvilsomt. Den vil nok ha mindre betydning for hvor mange som velger kirkelig gravferd, men møtet med presten og opplevelsen av en gravferd, hvor det er åpnet for større grad av variasjon og medvirkning, vil kunne gi mennesker et positivt møte med kirken, som kan gi utslag i fornyet kontakt med kirken på andre områder. Møtet med kirken i en sorgsituasjon er meget sårbart. Det kan resultere i en fornyet kontakt med kirken, men om det mislykkes kan det også være et møte som vaksinerer for nærkontakt med kirken i lang tid.

5.5 Oppsummering mht kirkelige handlinger

Selv om kurvene viser en nedadgående tendens, er det oppsiktsvekkende at de kirkelige handlingene i et flerreligiøst Norge anno 2003 har en slik høy oppslutning som tallene vitner om. Til tross for endringer i samfunnet og et mer pluralistisk samfunn med økt innvandring, og til tross for utmeldingskampanjer, viser kurvene en sterkere grad av utflating enn det man skulle anta ville være en naturlig utvikling. Dette viser medlemmenes massive oppslutning om

¹⁰ Kirkegården nr. 1/2004 s 22.

¹¹ VG 27.1.2004

¹² P.Tanggaard i Tallenes tale 1998 s. 19ff og O.G.Winsnes i Tallenes tale 2000 s. 140 og 148.

de kirkelige handlinger. Medlemmene er glade i kirken sin og det arbeidet kirken gjør, og ønsker en himmel over jordelivet. Det kan være mange grunner til at de kommer, men de kommer til kirken ved de store overgangsritualene i livet, i gledens og sorgens stund.

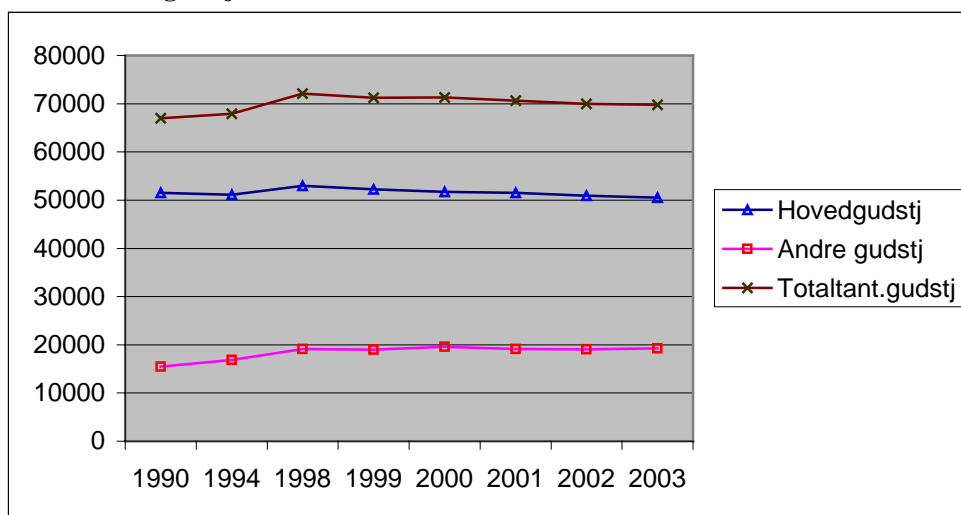
Men dette er likevel ingen selvfølge og er en konstant utfordring til kirken om å være menneskene nær i disse fasene i livet for å gi omsorg, nærhet og mening, til å gi mennesker et glimt av Gud og et møte med den oppstandne og nærværende Kristus. Han som sier ”jeg er veien, sannheten og livet...”. Kirken skal også utfordre til medarbeiderskap og utfordre kirkens ”passive” medlemmer til å bevege seg lenger inn i troens landskap.

Utfordring: Konfirmasjonstiden synes å være en svært viktig fase når det gjelder ungdommens relasjon til kirken senere i livet. En god konfirmasjonstid som gir hjelp til livstolkning og livsmestring, vil kunne ha avgjørende betydning og bidra til å forsterke relasjonen til kirken. Kirkelig investering i konfirmasjonsarbeidet, der den enkelte konfirmant blir sett, møtt og utrustet, er god investering. Informasjon om konfirmasjonsopplegg, bruk av ulike arbeidsformer og samarbeid mellom menigheter bør videreutvikles.

6. Gudstjenester - gudstjenestedeltakelse

Tabell 6 viser at antall gudstjenester har holdt seg forholdsvis stabilt i perioden. I 1998 ble det avholdt 52 948 hovedgudstjenester søn- og helligdag mot 50 549 i 2003. Det er en nedgang på 4,5%. Nesten samtlige bispedømmer har hatt en reduksjon av antall hovedgudstjenester søn- og helligdag. Antall *andre* gudstjenester har imidlertid ligget på tilnærmet samme nivå, rundt 19 000, og økte til 19 300 i 2003. Det er altså hovedgudstjenestene som menighetene først

Tab. 6: Antall gudstjenester i Den norske kirke 1990 - 2003

synes å kutte ut, dersom de må eller ønsker å redusere gudstjenesteantallet. Det synes som menighetene på bakgrunn av økonomiske og personellmessige ressurser, har vurdert hva som bør være et egnet antall gudstjenester, hvilke ulike typer gudstjenester som bør inngå i planen og tidspunktene for disse. Enkelte menigheter har et gudstjenesteantall som ligger under det biskopen har forordnet. Enkelte bispedømmer rapporterer om at gudstjenesteantallet er redusert for å gjennomføre fritidsordningen, bla. i en fjerdedel av prestegjeldene i Møre.

Tabell 7 viser at det var vel 6,7 millioner som var tilstede på en gudstjeneste i løpet av 2003, vel 340 000 flere enn året før. Da er ikke deltakere ved vigsel og gravferd, som anslagsvis utgjør minimum 3-4 millioner kirkebesøk¹³, tatt med, heller ikke deltakere ved gudstjenester på institusjoner som har egen institusjonsprest, heller ikke kirkekonsserter og heller ikke deltakere ved gudstjenester i IMI-kirken¹⁴. Gudstjenestedeltakelsen tilsvarer 129 560 deltakere pr uke, det vil si at 2,9% av befolkningen var tilstede ved en gudstjeneste hver uke. Til sammenligning var det 12 millioner som oppsøkte en kinosal i 2002, noe som tilsvarer 5,1% av befolkningen hver uke. Gjennomsnittet pr gudstjeneste var 96 deltakere, mens det i kinosalen var et gjennomsnitt på 51 personer. Gjennomsnittlig gudstjenestedeltakelse har holdt seg forholdsvis stabilt rundt 100 personer pr gudstjeneste. Gjennomsnittlig antall deltakere pr hovedgudstjeneste på søn- og helligdag lå på 102,6 personer i 2003. Deltakelsen på julaften utgjør nesten 10% av den samlede deltakelsen¹⁵.

En ting er å gå til gudstjeneste, noe annet er det å se eller høre en gudstjeneste. Ca 4 millioner mennesker lyttet til eller så på kristne program og livssynsprogram hver uke i radio og TV høsten 2003. Dette utgjør på årsbasis ca 180 millioner seere og lyttere. For eksempel hadde andakten i NRK P1 424 000 lyttere hver dag, radiogudstjenesten i NRK P1 392 000 lyttere hver uke, Søndagsåpent søndag ettermiddag i TV2 302 000 og TV-gudstjenesten i NRK1 kl 11 på søndag 164 000 seere pr. uke.¹⁶ Dette er anselige tall og viser at langt flere lytter til en gudstjeneste eller en andakt enn de som finner veien til kirkens gudstjenester.

To faktorer synes å måtte tillegges en viss betydning når det gjelder antall gudstjenester og gudstjenestedeltakelsen. En ikke uvesentlig faktor er menighetenes stramme økonomi og ressursknapphet, fritidsavtalen og mangel på vikarer/vikarmidler som har medført at presten og andre medarbeidere i menigheten ikke har kunnet arbeide med gudstjenestelivet slik de gjerne hadde ønsket. Den andre faktoren gjelder de demografiske endringer, endringer i arbeids- og familieliv, bruk av fritiden både for eldre, mellomgenerasjonen og de yngre.

Oppslutningen om gudstjenestene er forholdsvis stabil, men viser en nedadgående tendens i nesten samtlige bispedømmer. For perioden 1998 – 2002 har det vært en tilbakegang på 9,3%. Det er bare Stavanger som har en økning. I Oslo har det for eksempel vært en nedgang på 10% i besøkstallet fra 1998 til 2002. Noe av oppgangen på begynnelsen av 90-tallet skyldes nok at Kirkemøtet hadde gudstjenestelivet som et prioritert og bredt anlagt satsingsområde i denne perioden.

Samtidig ser vi at det er store variasjoner også mellom menigheter som i utgangspunktet kjennetegnes av grunnleggende felles kjennetegn. Hvorfor er oppslutningen langt høyere i den ene menigheten? Dette representerer en utfordring både til å fornye gudstjenestelivet og gudstjenestetilbudet slik at flere vil kunne delta og for å reaktivisere de som er blitt mer lunkne i sin kirkegang og gi mennesker en gudstjenesteopplevelse som berører og utrustrer.

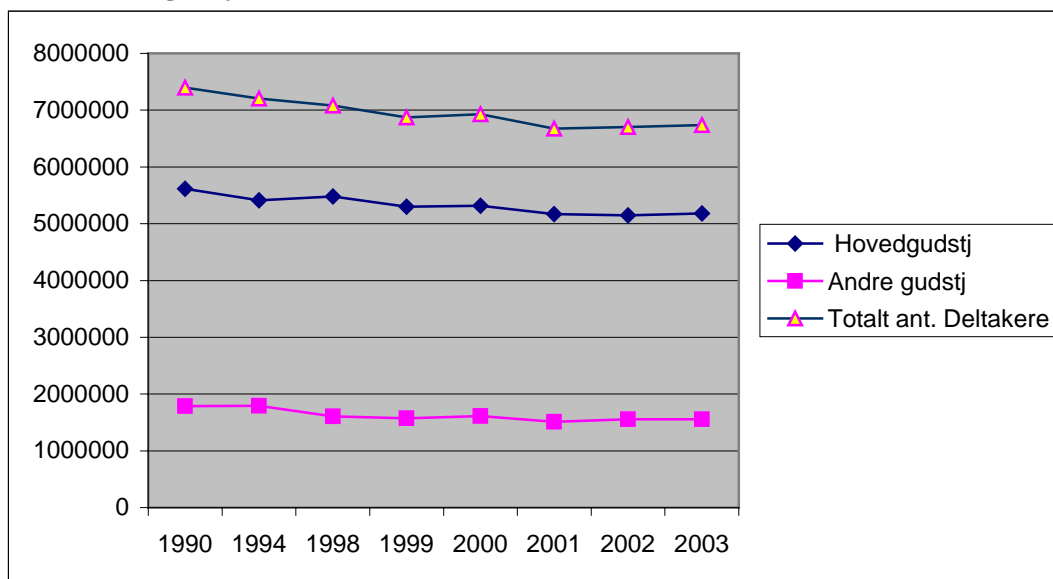
¹³ O.G.Winsnes: Tallenes tale 2002 s. 101.

¹⁴ IMI-kirken i Stavanger har ca 800 deltakere hver søndag og Staffeldtsgate i Oslo ca 1 000.

¹⁵ H.Ringnes: KIFO-rapport 1999, s.95

¹⁶ Kilde: Vårt Land 8. mars 2003.

Tab. 7: Antall gudstjenestedeltakere i Den norske kirke 1990 – 2003

Folks generelle holdning til kirken, som ut fra andre data synes å utvikle seg i positiv retning, gir seg ikke utslag i økt gudstjenestedeltakelse. Muligens er det slik forskningsleder i KIFO O.G. Winsnes antyder, at nedgangen i gudstjenestedeltakelsen skyldes at de med en klar kristen gudstro ikke lenger går så ofte, mens ritualekirkegjengerne går oftere. ”Nedgangen i kirkegang skjer ikke minst blant dem som bekjenner seg som ”bekjennende kristne”, blant dem som har en klar kristen gudstro, blant dem som tror på Jesus som sin frelser. Disse synes i stigende grad å opprettholde sin tro uten at de i særlig grad gjør seg bruk av gudstjenesten.”¹⁷ Og Winsnes spør: ”Hvorfor har det seg slik at mange troende ikke finner noe i gudstjenesten som gjør at de velger å prioritere den? Svarene kan ha med folk å gjøre. De kan også ha med kirken å gjøre.”

Flere bispedømmeråd rapporterer om engasjement for fornyelse av gudstjenestelivet og opplever at det er en brytningstid mellom tradisjon og fornyelse, både når det gjelder form, innhold og musikk. Hvor sterke disse endringsprosessene er, er det imidlertid vanskelig å måle.

Gudstjenestefornyelse, forsøk med gudstjenesteformer, tilrettelegging av gudstjenester for ungdom, der ungdommen selv får være med å forberede og gjennomføre gudstjenestene, har mange steder stor oppmerksomhet. Bispedømmerådene rapporterer om ”Ung messe”, Taizé-, ”Time Out”- gudstjenester og lignende gudstjenesteprojekter og -forsøk som er i gang mange steder.

Samtidig ser vi tendenser til at grupper i menigheten etablerer ordninger og menighetslignende fellesskap ved siden av kirken. Dette representerer en utfordring for kirken og den kirkelige gudstjenesteprofilen, slik at disse så langt det er mulig kan inkluderes og fremstå som supplerende fellesskap.

Som en konsekvens av disse utviklingstendenser gjorde Kirkerådet i september 2003 vedtak om en omfattende erfaringsbasert og bred reform av gudstjenestelivet/høymessen, ikke minst på bakgrunn av tydelige signaler og ønsker fra Ungdommens kirkemøte. Prosessen ute i

¹⁷ O.G. Winsnes i Tallenes tale 2002 s. 125f

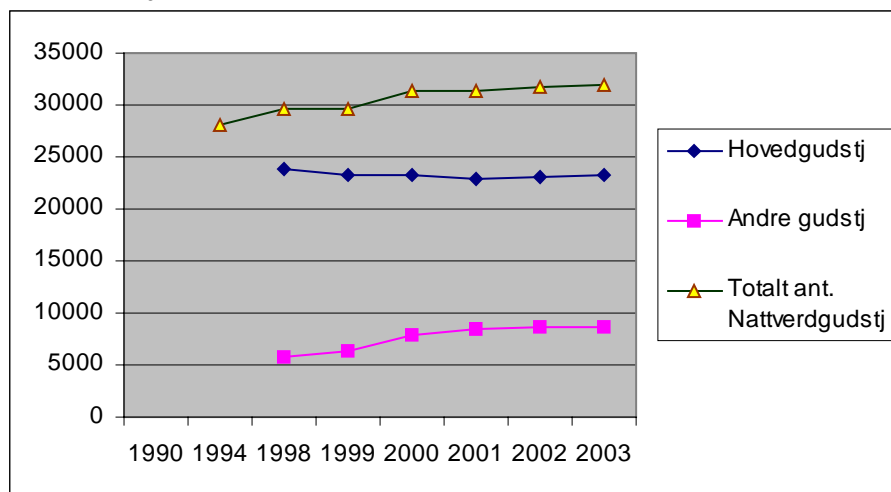
menighetene og forsøk med gudstjenestefornyelse, vil forhåpentligvis resultere i at flere vil engasjeres og finne veien til kirken.

Tallmaterialet viser at det er store variasjoner mellom soknene, og at ulike grep og satsinger over tid kan resultere i at deltakelsen øker ganske betydelig. Der menighetens ansatte og frivillige i fellesskap engasjerer seg, synes det å ha svært positiv smitteeffekt. Når flere får eierskap til gudstjenesten, oppleves den meningsfull og angår hverdagsliv og lokalsamfunn. Dette gjelder ikke bare mht. gudstjenestedeltakelsen, men også når det gjelder oppslutningen om de kirkelige handlinger, for eksempel oppslutning om konfirmasjon, jf ovenfor.

6.1 Gudstjenester med nattverd

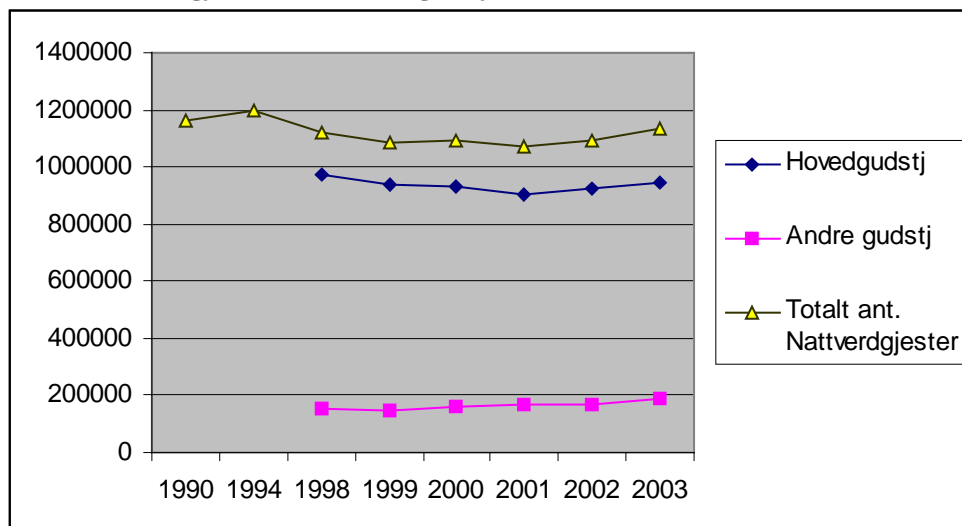
Tabell 8 viser at antall gudstjenester med nattverd har økt. Dette skyldes i hovedsak at antall andre gudstjenester med nattverd har økt med nesten 50% i løpet av de siste 5 årene, fra 5 826 til 8 646 i 2003. Nesten halvparten (46%) av alle gudstjenester som ble avholdt som hovedgudstjenester søn- og helligdag, var nattverdgdustjenester. Men her er det store variasjoner mellom bispedømmene. I Oslo feires 63% av hovedgudstjenesten søn- og helligdag som nattverdgdustjenester, mens i Nidaros ligger prosenten på 39.

Tab. 8 Gudstjenester med nattverd i Den norske kirkre 1990 – 2003

Når det gjelder nattverddeltakelsen viser tabell 9 at den lå på vel 1,1 mill i 2003. Kurven viser at det har vært en liten bølgedal i slutten av 90-årene, men kurven er nå på vei oppover. Men mens deltakelsen ved hovedgudstjenester søn- og helligdag har gått ned med 2,9% de siste 5 år, har det vært en økning på nesten 25% når det gjelder nattverddeltakelse ved andre gudstjenester. Deltakelsen har ikke økt i samme grad som økningen i antall nattverdgdustjenester skulle tilsi. Kanskje kan dette også sees i sammenheng med Winsnes analyse, at de med klar gudstro går sjeldnere til gudstjeneste og at ritualekirkens kirkegjengere i mindre grad går til nattverd. Antall nattverdgdustjenester pr nattverdgdustjeneste søn- og

Tab. 9: Nattverdgjester ved nattverd gudstjenester 1990 - 2003

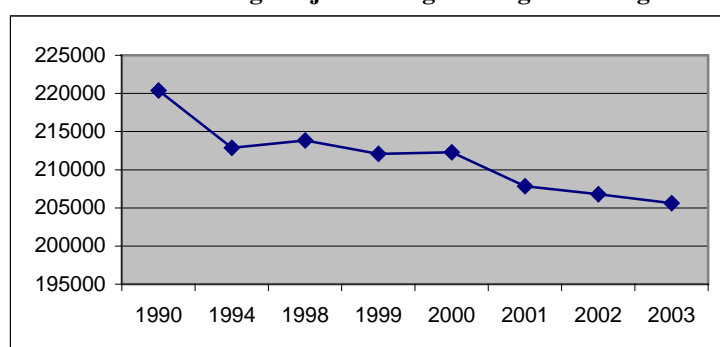

helligdag har ligget på rundt 40 personer i de siste 5 årene, mens den for andre nattverd gudstjenester har gått ned fra 26 personer i 1998 til 22 personer i 2003.

6.2 Summen av gudstjenester og kirkelige handlinger

Tabell 10 viser utviklingen av det samlede antall gudstjenester og kirkelige handlinger i perioden 1990 – 2003. Det samlede antallet viser en tydelig nedadgående kurve, med nedgang på nesten 15 000 fra 1990 til 2003 og over 8 2000 de siste 5 årene, som tilsvarer 3,8% nedgang. Det samlede antallet gudstjenester og kirkelige handlinger lå i 2002 på 205 622. Tallene i tabell 11 viser at det særlig er antall dåp, vigslor og antall gudstjenester som er redusert i denne perioden. Utviklingen viser at prestene har fått noen færre gudstjenester og kirkelige handlinger pr år i løpet av perioden. Dette skyldes også at antall menighetsprester økte i denne perioden fra 1 139 i 1998 og til 1 270 i 2003.¹⁸ Dette tilsvarer 188 gudstjenester og kirkelige handlinger pr prest i 1998 mot 162 i 2003.

Tab. 10: Totalt antall gudstjenester og kirkelige handlinger i Den norske kirke 1990 – 2003

Dette behøver ikke å bety at prestene dermed har fått mindre å gjøre mht. gudstjenester og kirkelige handlinger, men at en har lagt mer arbeid inn i de enkelte gudstjenestene og kirkelige handlingene eller at prestene har kunnet prioritere andre områder. Dessuten har arbeidsgiverne for prestene arbeidet for at prestene skal få oppgaver som til sammen skal

¹⁸ Antall menighetsprester som bør tas med her er noe usikkert. Det er 1 310 prester over kap. 341, men enkelte er ikke tilsatt som menighetsprester.

kunne utføres innenfor normal arbeidsuke, jf. også fritidsavtalen. Kurven nedenfor gir ikke et fullstendig bilde av omfanget av prestenes arbeid, men et bilde av utviklingen når det gjelder antall gudstjenester og kirkelige handlinger i Den norske kirke i denne perioden.

Tab.11: Antall kirkelige handlinger og gudstjenester

Antall	1998	2000	2002	2003	endring 98/03
Døpte	48462	48022	44136	43901	-9,4
Konfirmerte	37870	37330	38250	40165	6,1
Vigsler	13189	14041	12690	11438	-13,3
Forbønn vigsler	208	221	205	221	6,3
Gravferder	42002	41531	41531	40108	-4,5
Sum	141731	141145	136812	135833	-4,2
Gudstjenester	72094	71300	69960	69789	-3,2
Sum	213825	212445	206772	205622	-3,8

7 Barne- og ungdomsarbeid

7.1 Tiltak for barn og unge

Den kirkelige statistikken er svært mangelfull når det gjelder omfanget av tiltak for barn og unge og oppslutningen om disse. Mye av arbeidet foregår dessuten ofte ikke i regi av menighetsrådet, noe anses som en del av de frivillige kristelige organisasjonenes virksomhet og noe foregår gjennom ulike former for samarbeid. Nedenfor tas med noen tall som ligger inn under menighetsrådets virksomhets- og økonomiansvar og som foregår i regi av menighetsrådet. Svært mye av barne- og ungdomsarbeidet, for eksempel speiderarbeidet, søndagsskolene, TenSing, KRIK osv. ivaretas og foregår i regi av de kristelige organisasjonene. Uten den innsatsen som disse organisasjonene har lagt ned, ville nok omfanget av dette arbeidet vært betydelig mindre. Det er derfor en utfordring for Den norske kirke og de mange organisasjoner som arbeider innenfor denne å få en bedre og bredere registrering av dette arbeidet.

Kontinuerlige/regelmessige tiltak for barn opp til konfirmasjonsalderen, gjelder faste tiltak som avholdes ukentlig eller månedlig. *Avgrensede* tiltak er enkeltarrangement eller tiltak som foregår over en begrenset periode. Tallene nedenfor kan bare gi en liten pekepinn, for det er mange sokn som ikke har rapportert eller som har rapportert mangelfullt. Tallene er derfor sannsynligvis langt høyere. Til sammen rapporteres det om 5 200 kontinuerlige tiltak med over 100 000 samlinger og 1,8 millioner deltakere på disse samlingene. Videre er det 4 800 avgrensede tiltak for barn og unge med 8 700 samlinger og vel 225 000 deltakere. Tabellen viser at til hvert kontinuerlige tiltak er det 19 samlinger med gjennomsnittlig 18 deltakere hver gang. Bjørgvin bispedømmeråd rapporterer om en økning på 9% når det gjelder antall tiltak og når det gjelder deltakelse mht. kontinuerlige og avgrensede tiltak i 2003. Oppgangen skyldes i stor grad satsingen dette året, som ble proklamert som "Barneåret".

Menighetene rapporterer om at det i 2002 var ca 15 000 frivillige ledere og medhjelpere engasjert innen barnearbeidet og ca 10 000 innen ungdomsarbeidet. Tallene i 1998 lå på henholdsvis 14 500 og 7 400. Se nærmere i kap. 8.

Tab. 12: Kontinuerlige og avgrensede tiltak for barn og unge 2002. I parentes tall for 1998¹⁹

	Ant. Tiltak	Ant. samlinger	Ant. deltakere	Ant. samlinger pr. tiltak	Gj.snittlig ant. deltakere pr samling
Kontinuerlige tiltak for barn	3834 (4701)	75299	1317524	20	17
Avgrensede tiltak for barn	3432 (3673)	6226	152319 (119250)	2	24
Kontinuerlige tiltak for unge	1367 (1643)	25580	530715	19	21
Avgrensede tiltak for unge	1370 (1865)	2507	73823 (61726)	2	29
Sum kontinuerlige tiltak	5201 (6344)	100879	1848239	19	18
Sum avgrensede tiltak	4802 (5538)	8733	226142	2	26

Å styrke kirkens arbeid blant barn og unge er et mål for satsingsområdene Dåpsopplæring og Ung i kirken. De menigheter som prioriterer stillingsressurser på dette feltet, oppnår resultater. Samarbeid med organisasjoner om ledertrening, lederkurs for fjorårskonfirmanter, samlinger for ungdom, opplegg på tvers av menighetsgrenser, leire, nye aktivitets- og samværsformer med ulik profil, samler mange steder mange ungdommer. Erfaringsutveksling om hva som fungerer i barne- og ungdomsarbeidet, synes å kunne inspirere andre menigheter til å finne ressurser og ta i bruk metoder og arbeidsformer som engasjerer barna og de unge.

Ungdomsråd, ungdomsting er nå etablert i 10 av 11 bispedømmer. Ungdommens kirkemøte fremstår som en viktig arena, og signalene derfra er viktig for kirken og for dem som driver ungdomsarbeid i menigheter og i organisasjoner. Rapportene tyder på at ungdomsarbeidet er i ferd med å få et oppsving mange steder, men at det er vanskelig å dokumentere omfanget av disse aktivitetene, da mye av denne virksomheten rapporteres gjennom de organisasjoner som disse er tilsluttet. Den kirkelige aktiviteten på høyskoler og universitet knyttet til studentprester o.a. utgjør også mange steder et betydelig omfang. Ungdommenes betydning for Den norske kirke og deres plass i kirken er blitt tydeligere, bl.a. deres plass og rolle i Kirkemøtet, i Kirkerådet og i bispedømmerådene.

7.2 Dåpsopplæring/trosopplæring

Omfanget av dåpsopplæringen i norske menigheter er vanskelig å måle og vanskelig å avgrense i forhold til andre tiltak. Mye av denne opplæringen skjer også i et samarbeid med de kristelige organisasjonene.

I Stavanger har for eksempel ca 1/3-del av menighetene dåpsskole, men hvor mange som har deltatt eller hvor stor andel av det aktuelle årskullet dette utgjør, foreligger det ikke opplysninger om. En god del menigheter opplyser om at nesten samtlige 4-åringer i soknet får utdelt "Min kirkebok", "Barnas kirkebok" eller tilsvarende, men hvor stor andel av 4-åringene på landsbasis som får boken vet vi mindre om. Det vil være en stor utfordring i forbindelse med trosopplæringsreformen å få kartlagt omfanget langt bedre enn det som inntil nå har vært mulig. Stortinget har bevilget midler til reformen som vil bli iverksatt i en god del forsøksmenigheter i løpet av 2004, med sikte på at alle menighetene skal kunne tilby alle døpte fra 0 til 18 år et tilbud om dåpsopplæring innen 5 – 10 år.

Dette er en gedigen utfordring som vil kreve svært mye av menighetene, menighetenes ansatte og de frivillige kristelige organisasjonene i de kommende årene.

¹⁹ For nærmere gjennomgang av Kirkelig årsstatistikk for 1998, se P. Tanggaard i Tallenes tale 1999 s. 143 – 166.

En trosopplæring med samisk perspektiv.

Mangelen på stillinger for å ivareta samiske perspektiver ved dåpsopplæringen har vært en vesentlig svakhet ved grunnleggende utviklingsarbeid innenfor samisk kirkeliv.

Trosopplæringsreformen har gitt samisk dåpsopplæring muligheter som ikke var der tidligere. Takket være nyopprettet stilling innenfor samisk kirkeliv sentralt og midler i 2003 til et forprosjekt til trosopplæring, kunne det satses konkret på formell kompetanseheving for flere samiske personer samtidig i et to-årig prosjekt. Samisk dåpsopplæring/kirkeliv har behov for samiske fagpersoner, som kan veilede samisk og norsk kirkeliv på bispedømme- og menighetsnivå.

Utfordringen i dåpsopplæringen er å gi barn og unge med samisk tilknytning en trygg kulturell og kristen identitet, uavhengig av deres geografiske bosted. Det betinger en målrettet satsing på å rekruttere personer med samisk kultur- og språkkompetanse. Samisk dåpsopplæring må ha tospråklighet i kirkens opplæring som en normalsituasjon, og budsjettere ut i fra det.

7.3 Skole – kirke

Mange av bispedømmerådene tar i sine rapporter opp samarbeidet skole – kirke og gir uttrykk for at samarbeidet mange steder er svært godt, og at det har fått en oppsving. Skolene etterlyser samarbeid med den lokale kirke, og der kirken makter å prioritere denne kontakten, skjer det mye spennende. Hamar bispedømme utfordret skolene til å arrangere pilegrimsvandring i forbindelse med 850-års feiringen, og sendte ut skolepakken til 350 grunnskoler med tilbud om samarbeid. Oppslutningen var stor.

Tallmaterialet på området er imidlertid svært begrenset, og det er en god del menigheter som ikke har rapportert inn tall. Det vil si at antallet sannsynligvis er en god del høyere. Det er derfor vanskelig å vite noe sikkert både om omfanget og om utviklingen, men det begrensede materialet synes å vise stor grad av stabilitet på flere av områdene.

Tab. 13: Oppslutningen om barnehage- og skolegudstjenester, kirkebesøk og skolebesøk

	Gudstjenester/besøk		Antall deltakere	
	1998	2002	1998	2002
Barnehagegudstj.	1667	1616	142000	134000
Skolegudstj.	4180	4047	712000	760000
Barnehagebesøk	2086	2162	51580	
Besøk i barnehage	3150	2844	56249	
Besøk i kirken	4783	4598	111008	
Besøk i skolekl.	7533	6716	214251	

I 2002 var det til sammen over 5600 barnehage- og skolegudstjenester med til sammen ca 900 000 deltakere. Dette tilsvarer at det i gjennomsnitt var 83 deltakere til stede ved hver

barnehagegudstjeneste mot 87 i 1998, og 188 deltakere ved skolegudstjenestene mot 186 i 1998. Det var over 5 700 barnehage- eller klassebesøk i kirken og det var 9 500 besøk i barnehage eller i skoleklasse ved prest, kateket eller annen menighetsarbeider. Selv om tallene er mangelfulle gir de en antydning av nivået.

Å opprettholde og utvikle samarbeidet skole/kirke blir en viktig oppgave, ikke minst på bakgrunn av Stortingets vedtak som setter begrensninger for aktiviteter innenfor SFO-tiden.

8. Diakoni

Også på dette feltet er tallmaterialet begrenset og tallene må tas med en stor klype salt, men det er de tall som menighetene har rapportert inn. Omfanget og innsatsen på det diakonale feltet er det vanskelig å måle. Mye av den diakonale virksomheten lar seg ikke fange inn i tallopgaver og mye foregår i regi av frivillige medarbeidere, av diakonale institusjoner og stiftelser, som betrakter seg som en integrert del av Den norske kirkes diakonale virksomhet.²⁰ Omfanget at dette mangfoldige arbeidet er ikke reflektert inn her. Tabell 14 gir derfor bare et svært begrenset bilde over de diakonale tiltakene i menighetene.

Kontinuerlige tiltak er tiltak som holdes ukentlig eller månedlig, mens *avgrensede* tiltak er tiltak av engangskaraktter eller som pågår en begrenset periode. Antall deltakere gjelder det totale deltakerantallet for samtlige samlinger. Under sykebesøk/husbesøk ved prest eller annen ansatt inngår ikke samtaler i forbindelse med kirkelige handlinger.

Tab. 14: Diakonale tiltak m.m.

Diakonale tiltak	Antall tiltak		Totalt antall deltakere
	1998	2002	2002
Kontinuerlige tiltak	6115	3201	836162
Avgrensede tiltak	3041	2650	144018
Sykebesøk/husbesøk	72491	63965	
Frivillige medarbeidere	16000	18406	

Tallene synes å vise at antall kontinuerlige tiltak har gått svært mye ned i løpet av disse årene, men det må understrekes at tallene er mangelfulle.

Den diakonale profilen synes å være i en endringsfase. Selv om det tradisjonelle diakonale omsorgsarbeidet står sterkt mange steder, utfordres stadig diakonien mot ”nye” oppgaver og arbeidsformer både i menigheten, i lokalsamfunnet og internasjonalt. Aktuelle utfordringer er bl.a. ensomhet, skilsmisser, samlivsbrudd, vold, flyktninger, fellesskapsbaserte tiltak, ungdomsdiakonale tiltak, sorggrupper, menneskerettighetsarbeid, hiv/aids, rusproblematikk, helse/kirke, integrering av funksjonshemmede. Særlig synes det å være en sterkere vektlegging av ungdomsdiakonale tiltak. I mange menigheter er ungdommen engasjert i fasteaksjonen. Ledelse og organisering av det diakonale arbeidet er en viktig oppgave for diakonene. Når mange menigheter ikke har diakon eller diakoniarbeider, hemmes også rekrutteringen og utrustningen av de frivillige medarbeiderne. Som det går frem nedenfor i tabell 19 er det kun 203 diakoner ansatt i menighetene, samt 46 diakoniarbeidere. De diakonale utfordringene er store, men ”arbeiderne er få”. Et pulserende og rikt diakonalt arbeid synes å være avhengig av at menighetene har diakon eller diakoniarbeider som kan organisere og legge forholdene til rette for frivillig diakonal innsats og ”utruste de hellige til tjeneste”. Noen bispedømmer rapporterer om at mange menigheter har diakoniutvalg. 60 av 65 menigheter i Nord-Hålogaland har diakoniutvalg.

Kirkemøtets hovedtema i 2003 om ”En tjenende kirke” fokuserte bl.a. institusjonsdiakoni, ungdomsdiakoni, familiarbeid og utfordringen var en mer livsnær og djerv diakoni, som viser omsorg og kjemper for fred, forsoning og rettferdighet.

Høsten 2003 ble det inngått en avtale med Helsedepartementet om prosjekter innen helse – kirke, som skal fokusere samarbeidet mellom den offentlige helsetjenesten og kirkens diakoni.

²⁰ Olav Helge Angell ved Diakonhjemmets høgskolesenter laget i 2000 en oversikt over den kirkelige institusjonsdiakonien i Norge knyttet til helse- og sosialsektoren. Til sammen var det 162 institusjoner med ca 69 000 plasser (6 000 døgnplasser), som utgjør 8% av det samlede institusjonstilbudet. 25% ble drevet av menigheter og 50% av organisasjoner og stiftelser innenfor Den norske kirke. Ca 6 000 årsverk arbeidet innen institusjonsdiakonien.

Det er en utfordring å forene kreftene i de diakonale miljøer både nasjonalt og lokalt, for å gjøre diakonien mer målrettet og handlingskraftig. Diakoni er ikke først og fremst en oppgave for spesialistene, men en måte å forholde oss til hverandre på som bidrar til å skape gode og tjenende fellesskap. På det lokale plan er det en utfordring å finne egnede modeller og arbeidsformer for hvordan en kan drive et systematisk og kreativt arbeid, også med sikte på å inspirere og rekruttere frivillige. Se også kap. 10.5.

9. Medarbeiderskap

Et område som Kirkemøtet har vedtatt som satsingsområde for perioden, er medarbeiderskap. Flere av bispedømmerådene bl.a. Tunsberg bispedømmeråd rapporterer om menighetenes engasjement med å rekruttere og utruste de frivillige og legge til rette for medarbeiderskap. Ikke minst er mange opptatt av hva som bidrar til og hva som hindrer frivillighet. Flere kursopplegg har fokusert de ansattes ansvar og rolle med hensyn på ledelse av frivillige.²¹

Dette er et område som det er vanskelig å kartlegge. Hva skal tas med og hvor mye og hva slags frivillig arbeid skal regnes med? Mange av kirkens medlemmer utfører en utstrakt innsats ”på egen hånd” uten at en er utfordret av menigheten/menighetsrådet til oppgaven. Rapporterte, men altså mangelfulle tall, viser at det var 18 400 frivillige medarbeidere innen diakonsektoren og 15 000 innen barne- og ungdomsarbeid i 2002. Det er også et stort antall frivillige medarbeidere som legger ned et betydelig arbeid på andre områder innen menighetsarbeidet. I utvalg og komiteer under menighetsrådet var for eksempel 42 000 engasjert. Hvor mange som er engasjerte og hvor mange årsverk som legges ned av frivillig innsats i et menighetsbyggende arbeid, er det svært vanskelig å si noe sikkert om. Aktuelle felter her er dugnadsinnsats på ulike områder, utdeling av menighetsblad, gudstjenestearbeid (kirkeverter, klokkertjeneste, tekstlesere, leke gudstjenesteledere m.v), kirkekaffetjeneste, kulturarbeid, besøkstjeneste, og kanskje ikke minst innen barne- og ungdomsarbeid. På dette feltet ville det være ønskelig å foreta en undersøkelse i et utvalg av menigheter for å få en oversikt over hvor mange som er engasjert, på hvilke felter og hva dette utgjør i årsverk.

10. Annet menighetsarbeid

Det er begrenset hva som skal rapporteres inn via den kirkelige årsstatistikken. Nedenfor tas med noen områder som det til en viss grad foreligger noe statistikk om. Områdene kan være svært sentrale i kirken, og må derfor ikke forstås som noe menighetene kan gjøre dersom de har tid eller ressurser til det. Bl.a. handler misjon og økumenikk om kirkens vesen og kjerneoppgaver.

Rapporter tyder på at menighetene er kreative og tar i bruk nye arbeidsformer, møteformer og aktiviteter, både overfor barn, familier, ungdom og eldre, som mange steder synes å ha en oppsiktsvekkende stor oppslutning.

²¹ Bl.a. Rapporten fra utviklingsprogrammet: ”Frivillig medarbeiderskap i menigheten”, KR 1998

10.1 Kirkemusikk – konserter – kirken som kulturbærer

Hele dette feltet synes å ha en økt oppmerksomhet og oppslutning. Det gjelder kirkekonserter, kirkemusikkfestivaler, kor, åpne kirker med lystening, kulturarrangementer, kulturfestivaler, den kulturelle skolesekken osv. Selv om tallmaterialet er mangelfullt, viser de tall som foreligger at det har vært en økning mht. konserter og antall tilhørere fra 1998 til 2002. Antall kor og musikkgrupper og medlemmer av slike har bare hatt en mindre nedgang. Men også her er tallene mangelfulle. I gjennomsnitt var det 141 deltakere (besøkende tilhørere og utøvende kunstnere) på en konsert i 2002 mot 150 i 1998. Dette gjelder konserter som menigheten selv har arrangert og ikke når kirken har vært utleid til andre. I gjennomsnitt var det 26 medlemmer med i barne- og ungdomskorene og 20 medlemmer i kor for voksne. I gjennomsnitt er det 1,5 kor pr sokn. Hamar bispedømme arrangerte barnekorfestival med 400 barn som generalprøve til feiringen på Domkirkeodden 1. pinsedag.

Tab. 16: Konserter og kor

	1997	2002
Konserter	5414	5648
Deltakere	792140	798604
Barne- og ungd.kor	1328	1228
Medlemmer	32418	31786
Voksenkor	878	811
Medlemmer	16894	16008

Den norske kirke har mange svært dyktige kirkemusikere, kor, solister og instrumentalister innenfor et bredt spekter av aldersgrupper og genre. Dessverre er rekrutteringen til kirkemusikeryrket ikke tilfredsstillende, men ulike tiltak er satt i gang i et samarbeid mellom Kirkerådet, KA og aktuelle utdanningsinstitusjoner og yrkesorganisasjoner. Med

kulturmeldingen som legger opp til satsing på det kirkemusikalske feltet, er det grunn til å ha forhåpninger om at dette området vil videreutvikles. Kirkerådet har også engasjert Norske Kirkeakademier til å utarbeide en kulturmelding for Den norske kirke. Den kirkemusikalske virksomheten representerer en rikdom både i menighetene og i kulturlivet for øvrig. Kirkens musikkliv synes å være et viktig arnested for mye av det øvrige musikkliv, også populærmusikken. Mange av Norges sentrale musikere, solister og kor har sin bakgrunn i TenSing og det kristelige barne- og ungdomsarbeidet.

Både tradisjonelle og nye kulturaktiviteter og kirkens egne kulturverdier og kulturytringer er viktige både med hensyn til opplevelser, bygging av verdier og som inspirasjonskilder. Å bygge broer og tilrettelegge for samarbeid og dialog på et bredt spekter av kulturverdier og kulturaktiviteter synes å fremstå som viktige utfordringer.

10.2 Voksenundervisning

I mange menigheter er det bibelgrupper, samtalegrupper, kirkeringer og andre grupper og foreninger som møtes jevnlig og som spiller en viktig rolle i menighetens liv. I gruppene foregår trosopplæring for voksne knyttet til et felleskap som inspirerer og utfordrer medlemmene til tro og tjeneste. Mange slike grupper fungerer uten at tilknytningen til menigheten nødvendigvis er så formalisert, (slike grupper oppstår gjerne vet at noen blir enige om å komme sammen) og det er vanskelig å anslå hvor mange slike grupper som er tatt med i oversikten nedenfor.

Tab. 15: Antall bibelgrupper m.v

	1998	2002
Bibelgrupper	2903	2660
Andre gruppe/foreninger	5059	3988
Menighetsskole, kurs	1005	1413

Tallene gir likevel et lite bilde av omfanget av slike grupper. I gjennomsnitt var det med 9 personer i hver gruppe, gruppene hadde 55 000 samlinger og møtes i gjennomsnitt 8 ganger i året. Her er ikke grupper innen diakoni eller ungdomsarbeid tatt med, (de er i hovedsak tatt med under kap. 8 og 7.1, jf. tab.

12 og 14). Tallene synes å vise en viss nedgang for slike grupper, men at antall kurssamlinger og antall deltakere på slike har økt. På menighetsskoler, kurs og samlinger som gjelder voksenopplæring og medarbeiderfostring var det 40 000 deltakere.

Alphakurs

Svært mange av bispedømmerådene rapporterer om en stor oppslutning om Alphakurs også fra personer fra den brede folkekirken. Dette er et innføringskurs i kristen tro for voksne som går over et par måneder. Ca 1/3-del av menighetene i Oslo arrangerte Alphakurs i 2003, i Stavanger har 60 menigheter arrangert slike kurs med til sammen over 6000 deltakere. Også andre tilsvarende tiltak for å skape tilhørighet, fremme vekst og utruste til tjeneste gjennomføres i en god del menigheter.

10.3 Misjon

829 menigheter rapporterer om at de har misjonsprosjekter i andre land mot 627 i 1998, 110 har andre samarbeids- og solidaritetsprosjekter med kirker i andre land mot 129 i 1998 og 253 har vennskapsmenigheter i andre land mot 210 i 1998.

Det er særlig antall forpliktende misjonsprosjekter som menighetene har påtatt seg som har økt. Avtalene er godt fordelt mellom bispedømmene. I Stavanger har 76% av menighetene en eller flere misjonsavtaler om forpliktende engasjement med en eller flere misjonsorganisasjoner, mens flere andre bispedømmer rapporterer om at godt over 50% av menighetene har inngått slike forpliktende avtaler. Dette er på mange måter et resultat av Samarbeidsrådet for menighet og misjon, som feiret 25-årsjubileum i 2003. Misjonerende menigheter har fått fotfeste i menighetene og er ikke bare en sak for de frivillige misjonsorganisasjonene. Både på lokalt, regionalt og sentralt nivå skjer misjonsarbeidet i et nært samarbeid med misjonsorganisasjonene. Alle bispedømmer har misjonskonsulenter i halv eller i hel stilling, med unntak av Hamar som har en "internasjonal konsulent", men med misjon som et av arbeidsfeltene.

Mange menigheter er opptatt av menighetsvekst/ -utvikling. Innhenting av konsepter, ideer og inspirasjon fra andre land er sterkt tiltagende. Konseptene bærer imidlertid ofte med seg en kirketenkning og praksis som er lite kontekstuell tilpasset. For å møte denne utfordringen ble det i 2003 startet et tre-årig prosjekt "Menighet i bevegelse". Prosjektet legger vekt på kulturanalyse og kirkeforståelse og ønsker å bidra til å forstå og svare på de utfordringer det er å være "en misjonerende menighet" i en ny tid.

10.4 Økumenikk

Få av bispedømmerådene rapporterer om det lokaløkumeniske arbeidet, men mange nevner det økumeniske arbeidet som i hovedsak skjer på nasjonalt eller internasjonalt plan, og engasjement knyttet til misjon og vennskapsmenigheter i andre land, jf. kap. 10.3. Norges kristne råd (NKR), biskopene m.fl. er engasjert på et bredt spekter og tar opp mange økumeniske og internasjonale spørsmål, men nedslagsfeltet i menighetene synes ikke, ut fra tallmaterialet, å være så stort. Årsstatistikken viser at det er avholdt 1 349 økumeniske/tverrkirkelige gudstjenester, fellesmøter eller andre arrangement med til sammen 108 000 deltakere. Lokaløkumenikken har tallmessig ikke utviklet seg så mye. I 1998 var 1 228 slike økumeniske samlinger med til sammen 119 100 deltakere. Det kan tyde på at dette arbeidet ikke har vært så høyt prioritert eller at engasjementet ikke har vært så stort, men det kan også være utslag av likegyldighet, ressurser eller spenninger mellom de kristne

trossamfunnene på stedet. En skulle anta at de mange økumeniske fellesarrangementer som fant sted i forbindelse med 2000-årsjubileet hadde skapt grobunn for fortsatt økumeniske tiltak, men det statistiske materialet tyder ikke på at så har skjedd. Annen pinsedag synes imidlertid å fremstå som en dag som gradvis får preg av mer økumeniske gudstjenester.

Disse tall gir imidlertid på langt nær et bilde av det omfattende økumeniske arbeidet som Den norske kirke deltar i. Det er et omfattende nettverk av forpliktende kirkefelleskap og et økumenisk engasjement lokalt, på bispedømmeplan, nasjonalt, nordisk, europeisk, konfesjonelt (som luthersk kirke og medlem av LVF) og innenfor KV. Den norske kirke er også engasjert i felles tiltak med andre trossamfunn i Norge, særlig knyttet til Norges kristne råd (NKR). Dette blir mer og mer aktuelt ettersom de inter-religiøse spørsmålene gjør seg mer gjeldende på den offentlige dagsordenen. Dessuten har Den norske kirke gjennom oppfølging av bilaterale dialoger etablert viktige nettverk med Porvoo-kirkene, Leuenberg-kirkene og metodistene i Norge. Det er en særlig utfordring å følge opp disse avtalene med konkrete besøk og utvekslinger, både lokalt, på bispedømmeplan og nasjonalt. Den norske kirke fremtrer som en konfesjonell nasjonalkirke i et økumenisk og globalt fellesskap. Lokalt merkes det også at det økumeniske klimaet er i ferd med å bli mer åpent, særlig blant de yngre generasjoner. Hvorvidt dette skyldes et genuint økumenisk sinnelag, eller et utslag av likegyldighet, er det vanskelig å si noe om. Sammenhengen mellom nasjonal og lokal økumenikk er sammensatt og intrikat. Dette er et langsiktig arbeid for å bygge ned murer mellom kirkesamfunnene. Effekten av dette arbeidet vil en bare i begrenset omfang kunne lese ut av statistikkene fra det ene året til det neste.

”Ungdom lever økumenisk” – sies det. Ungdom ikke bare *er* økumeniske, men de *lever* økumenisk. Blant ungdom i Norge bygges barrierene mellom de forskjellige kirkesamfunnene stadig ned, og hos ungdom finner vi en økumenisk grunnholdning. Både lokalt og nasjonalt skjer det stadig ulike typer samarbeidstiltak/ arrangementer der ungdom fra ulike typer kirkesamfunn er representert. Mange av disse nettverkene er løse organisert enn det man tradisjonelt er vant til, og de personlige relasjonene kan være viktigere enn organisasjonsstruktur. Et tydelig trekk er at ungdoms økumeniske praksis i stor grad handler om relasjoner. Gode sosiale miljøer kan være mer bestemmende for valget av hvilken menighet man går i, enn teologi. Dette utfordrer både Den norske kirkes selvforståelse og det økumeniske arbeid slik det tradisjonelt har blitt drevet.

Religionsdialog

Et annet område gjelder dialoger og samtaler med andre religioner og livssynssamfunn. *Samarbeidsrådet for tros- og livssynsspørsmål (STL)* er opprettet for bl.a. å ”fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn” og ”å arbeide for fremme av likestilling mellom tros- og livssynssamfunn”. Ikke minst i kirke/stat-prosessen er det viktig å ivareta gode relasjoner til de religiøse minoritetene. Slike møteplasser og dialoger mellom tros- og livssynssamfunn er med på å bygge broer og skape forståelse og innsikt over religiøse og kulturelle synspunkter.

10.5 Kirke – samfunn

Kirkens arbeid og engasjement innen samfunnsspørsmål er det vanskelig å gi noen oversikt over både kvantitativt og kvalitativt.

Kirkens engasjement i samfunnsspørsmål, menneskerettigheter, i miljøspørsmål, vern om livet og skaperverket, bio-teknologi, forbruk og rettferd, asyl- og innvandringspolitikk,

samenes rettigheter, hiv/aids-epidemien, kirkens rolle i forsoning og spørsmål som angår krig og fred, sårbarhet og sikkerhet, etisk handel m.v., utgjør en viktig og vesentlig del av kirkens arbeid, jf. også kap. 8 om diakoni. Særlig spørsmålet om ”grønne menigheter”, forbruk og rettferd, tema rundt vold og kirkens rolle for å bidra til å skape gode lokalsamfunn, trygge ungdomsmiljøer osv., synes å ha stått i fokus, selv om det er vanskelig på bakgrunn av rapportene fra bispedømmerådene å si noe nærmere om omfanget av dette engasjementet og nedslagsfeltet i lokalsamfunnet. I rapporten ”Grønn vekkelse? Kirkefolkets forhold til miljøutfordringene”, 2001 utarbeidet av P.K. Botvar, var 9,5% av de kirkeaktive i Den norske kirke med i miljøbevegelsen mot 3,7% av befolkningen. Hans oppsummering er at ”folk knyttet til ulike tros- og livssynsorganisasjoner allerede gjør en betydelig innsats for miljøsaken”. (s.21)²²

Både på sentral- og lokalplanet lyder kirkens profetiske røst, og stemmen høres i det offentlige rom, jf kap. 3. Kirken fremstår som en viktig etisk premiss- og verdileverandør som mange kan identifisere seg med og som skaper stolthet over å tilhøre kirken. Men det er også en del som tar avstand fra en kirke som engasjerer seg politisk og som anser at kirken mer fremtrer som et politisk parti enn en kirke. I hvor stor grad dette har resultert i ut- eller innmeldinger i kirken, gir ikke statistikken svar på, men det vil alltid være slik at et stort engasjement i kirken for eller mot en sak, vil resultere i at noen melder seg ut i protest og andre melder seg inn av glede. Uansett vil det for kirken, om den skal være en sann kirke, være nødvendig å engasjere seg i solidaritet overfor mennesker som lider, overfor fattigdom, undertrykkelse og vold, nettopp fordi den er kirke. Statistikken gir ikke noe bilde av i hvor stor grad og på hvilken måte menighetene engasjerer seg i slike etiske spørsmål ev. i samarbeid med andre organisasjoner, men det sier mer om statistikkens begrensninger enn om engasjementet. Dette engasjementet vil nok i en del menigheter ikke fremstå som en organisert del av menighetsarbeidet, men blir i sterkere grad ivaretatt av enkeltmedlemmer og grupper i menighetene.

Mange av problemene og utfordringene samfunnet står overfor, er sammensatte og har ingen enkle løsninger, men dette må ikke føre til at kirken og kirkens medlemmer blir passive og trekker seg tilbake. Det er en særlig utfordring for kirken å arbeide med og tydeliggjøre det teologiske fundamentet og de grunnleggende verdier som den kristne nestekjærligheten skulle være preget av. Samspillet og vekselvirkningen mellom det lokale og det nasjonale og internasjonale arbeidet og den verdensvide kirke som Den norske kirke er en del av, kan bidra til en bevisstgjøring, en forståelse og en nærhet til de enkelte områdene. En god informasjonsutveksling kan skape og videreutvikle engasjementet.

Kirkens engasjement for samiske og urfolks rettigheter.

Ot. prp nr 53 (2002-2003) Lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (Finnmarksloven) ble offentliggjort 4. april 2003. De sentralkirkelige råd hadde en felles og omforent behandling av saken om Finnmarksloven frem mot Kirkemøtet 2003. Vedtaket fra et samlet kirkemøte var uttrykk for en solidaritetshandling med det samiske folk. Kirken synliggjorde evne og vilje til å følge opp forpliktelsene fra KM 1997, om forsoning og vern av samenes rettigheter som urfolk.

I det samiske samfunn ble kirkens engasjement i og støtte til saken om Finnmarksloven lagt merke til og svært godt mottatt.

²² I KIFO-rapporten ”Gud og grønne skoger” konkluderer Botvar med at ”Arven fra pietismen gjør kristne mennesker til potensielt miljøvennlige forbrukere.”

De to store internasjonale konferansene sommeren 2003; KEK i Trondheim og LVF i Winnipeg, Canada gav begge rom for urfolksperspektivet. Det som fra Samisk kirkeråds synspunkt var nytt, var en bedre forståelse generelt om at saken er viktig for hele kirken.

10.6 Kommunikasjon og informasjon

Menighetsbladet har vært og er en viktig lokalkirkelig informasjonskanal. Praktisk talt alle landets husstander mottar jevnlig et av landets 500 menighetsblader, som utgis av en eller flere menigheter sammen. Medlemsundersøkelsen "Folkekirke 2000" (utført av Stiftelsen Kirkeforskning vinteren 2000) dokumenterer at over 70 prosent av kirkens medlemmer leser menighetsbladet fra sin lokale menighet. Det skjer en stadig kvalitetsheving av menighetsbladene, og mange av dem har aktuelt stoff om tro og liv skrevet og presentert på en leseverdige måte.

Stadig flere menigheter har egne sider på internett og formidler på denne måten informasjon om gudstjenester og kirkelige handlinger og om kirkens aktivitetstilbud. Regionalt og sentralt i kirken er nettsatsingen knyttet opp i nettportalen www.kirken.no, som i 2003 hadde mer enn 400.000 besøkende. Mer og mer av informasjonen mellom kirkelige organer, kirkens ansatte og dets medlemmer går via nettet. Det meste ligger der. Spørsmålet er om en har tid til å finne tid, lese det og gjøre seg nytte av det.

I og med startskuddet for nysatsingen på trosopplæring i 2003 er Den norske kirkes kommunikasjonsevne satt høyt på dagsordenen. Kompetanseutvikling og ressursbruk på feltet informasjon og kommunikasjon er lite utviklet i vår kirke, og for at trosopplæringsreformen skal lykkes trengs en kommunikasjonstenkning. Kanskje er ikke utfordringen først og fremst valg av informasjonskanaler, men økt bevissthet hos kirkens ansatte og tillitsvalgte om deres ansvar for at enhver presentasjon av kirkens budskap og kirkens tilbud skal bli forstått og tatt imot. Dette handler totalt sett om hvordan kirken fremtrer lokalt, og utfordrer dermed lokalmenighetene til en kommunikasjonsstrategisk gjennomgang av tilvante arbeidsformer og tankemønstre.

11 Kirkens organisasjon

11.1 Forholdet menighetsråd - fellesråd, embete - råd, lokalkirken - sentralkirken.

Tallmaterialet på disse områdene er begrenset. Når det gjelder menighetsråd, er det for perioden 2001- 2005 valgt inn 8 500 medlemmer og 6 300 varamedlemmer. 58% av medlemmene og 60% av varamedlemmene i menighetsrådene er kvinner, og vel 6% er unge under 30 år. Nesten ¾-deler av medlemmene er nye, noe som tilsier en stor utskifting av medlemmer.

Erfaringer fra det å sitte i menighetsråd eller fellesråd, og deres erfaringer i forhold til andre organer i kirken, kan vanskelig leses ut av statistisk materiale, men signalene fra ulike hold i kirken, også fra bispedømmerådene, er tydelige. Det er en viktig oppgave både å rekruttere og dyktiggjøre "det myndige lekfolk", slik at kirken får dyktige og engasjerte rådsmedlemmer. Men dette har også sammenheng med rådernes oppgaver og rammebetingelser. Ikke minst er det et sterkt ønske om å finne løsninger på ulike områder som gjør arbeidet meningsfylt og hindrer motsetninger og konflikter i kirken. De aller fleste stedene er det et godt samarbeid i menighetsrådet og mellom menighetsrådet og staben og fellesrådet. Arbeidet preges av

visjoner, strategier, teamarbeid, engasjement, trivsel og dugnadsinnsats. Enkelte steder opplever en imidlertid spenninger og unødvendig rivalisering mellom menighetsråd og fellesrådet, mellom menighetsråd og stab og mellom menighetsråd og prestetjenesten mht. ansvar og oppgaver. Menighetsrådene opplever i disse tilfellene at de overstyres av fellesrådet og begrenses i deres myndighetsutøvelse, og fellesrådene, som ofte er mer opptatt av effektivisering og økonomistyring, opplever at menighetsrådene ikke tar sitt ansvar på alvor. Dette skaper et dårlig klima for samvirke, samarbeid og ledelse. Selv om fellesrådet består av menighetsrådsmedlemmer, blir resultatet ofte preget av unødvendig rivalisering med den følge at fellesrådet ikke oppleves som menighetsrådenes serviceorgan, men heller som deres forhandlingsmotpart. Andre steder er det forholdet mellom menighetsrådet og presten som preges av motsetninger. Hvor omfattende og alvorlige disse tendensene til konflikter er, er det vanskelig å få inn gode tall for, men de er ikke helt fraværende og må derfor tas på alvor.

Der slike tilløp til motsetninger finnes, legger det ofte beslag på svært mye av rådernes og de ansattes tid, noe som igjen går ut over det løpende arbeidet med å bygge menighet. Ønsket om å finne frem til hensiktsmessige løsninger mht. organisering, bedre samordning av arbeidsgiveransvaret, målrettede tjenesteordninger som skaper engasjement og trivsel lokalt osv., kommer derfor stadig mer tydelig til uttrykk. Men her ligger også en viktig oppgave lokalt med å klargjøre ansvars-, rolle- og oppgavefordelingen mellom menighetsrådet og fellesrådet, mellom menighetsrådet og administrasjonen og samordningen i forhold til prestetjenesten. Strukturen er skjør, og uten velvilje og fleksibilitet fra alle parter, kan dysfunksjonene fort bli merkbare. Samspillet mellom rådene må bli bedre og ansvars-, rolle- og oppgavefordelingen tydeligere.

Mange bispedømmeråd rapporterer om stabsutviklingstiltak, medarbeidersamlinger, samlinger på tvers av tjenestegrupper, samlinger mellom prostene og kirkevergene. På dette feltet foregår det en god del utviklingsarbeid og forsøk knyttet opp mot nye samarbeidsløsninger, hensiktsmessig organisering osv. KA har arrangert kurs i konflikthåndtering og satser bredt på kompetanseutvikling og opplæring. En god organisering av arbeidet og et godt samspill mellom rådene, de ansatte og de frivillige, får ofte som resultat en velfungerende menighet både innad og utad og en dypde- og breddevirkning i menighetsarbeidet som viser seg i økt oppslutning.

Det synes å være behov for en bedre samordning av ledelsesstrukturen i kirken og en tydeligere ledelsesfilosofi, som vektlegger organisering, samordning, tilrettelegging og utrustning av tjenestene og arbeidsinnsatsen.

Et annet felt som trenger en gjennomgang er Kirkemøtets/Kirkerådets, bispedømmerådernes, og KAs forhold og rolle overfor menighetene både mht. hvem har ansvar for hva, hvilke rundskriv og informasjon som skal sendes ut, hvem som skal ivareta ulike typer oppgaver, rådgivning, opplæring osv. Det er uheldig dersom vi får en kirkesituasjon der menighetene i for stor grad forholder seg kun til én instans.

11.2 Soknegrenser – soknestørrelser - menighetsdannelser

Ved innføring av ny kirkelov i 1997 ble det foretatt en rekke endringer og justeringer av soknegrensene, bl.a. som følge av at ordningen med kapelldistrikt opphørte. De påfølgende år ble det også foretatt en del reguleringer med sammenslåing eller deling av sokn og prestegjeld samt opprettelse av noen nye prostier. De siste årene har det imidlertid vært lite bevegelse på dette området. I 2002-03 ble det kun foretatt én sammenslåing av to prestegjeld til ett, og i

2003-04 er tre prestegjeld slått sammen i tillegg til at to sokn er sammenslått til ett. Samtidig har det funnet sted deling av to sokn, og i begge tilfeller er det relativt små sokn som er skilt ut. Bispedømmerådene har fått delegert ansvar for soknereguleringer, og erfaringene de siste årene tyder på noe ulik praksis mellom bispedømmene både når det gjelder kriterier for soknedeling/sammenslåing og administrative ordninger knyttet til dette. De fleste sokn synes å ønske å forbli et eget sokn og er engstelige for at en vil miste identitet og tilhørighet og nærmest bli usynlig, dersom en skulle bli en del av et større sokn.

Dagens soknegrenser er i stor grad trukket opp i en tid med et helt annet bosettingsmønster enn i dag og med en annen type kommunikasjon. Dette framkommer tydelig når vi ser på de store forskjellene i medlemstall mellom soknene (se tabell 1). F.eks har 1/3 av alle sokn færre enn 1000 medlemmer. Innføringen av fellesråd i tillegg til menighetsråd gjør også at en mange steder har flere enheter og rådsorganer enn strengt talt nødvendig sett i forhold til medlemstall, geografi og økonomi.

I kirkeloven er Kirkemøtet gitt myndighet til å foreslå retningslinjer for kirkelig inndeling. Reformgruppen har fått i oppdrag bl.a. å se på hvordan Den norske kirke kan organiseres på best mulig måte, herunder den kirkelige inndeling og oppgavefordeling mellom de ulike kirkelige nivå. Saken vil så bli fulgt opp av Kirkemøtet.

Et tema som enkelte steder fremstår som en økende utfordring er forholdet til etablering av mer eller mindre selvstendige menighetsliknende forsamlinger/fellesskap eller foreningsmenigheter. Tendensen er tydeligst i Stavanger der flere nye slike fellesskap er dannet. Enkelte slike menigheter ønsker både å være en del av Den norske kirke struktur, som en kategorialmenighet, en valgmenighet eller spesialmenighet, og samtidig være en selvstendig forening eller menighet. En del menigheter har inngått avtaler med biskopen mht, tilsyn, rapportering osv, bl.a. Storsalen i Oslo (Staffeldtsgate) og IMI-kirken i Stavanger, og flere andre menigheter, særlig på sør-vestlandet, holder på med drøftinger både internt og med stedets biskop med sikte på å finne frem til en avtale. Kirkerettslig er det imidlertid en rekke spørsmål som bør avklares. Kirkemøtet har ikke behandlet denne problematikken, som bl.a. må sees i lys av Kirkemøtets ansvar i henhold til kl § 24 med å foreslå retningslinjer for kirkelig inndeling. Foreløpig har det vært Bispemøtet som har drøftet saken. Det er viktig å finne frem til løsninger, ordninger og modeller som kan legge forholdene til rette for at slike foreninger kan finne sin plass innenfor Den norske kirkes struktur samtidig som de kan fungere som forholdsvis selvstendige foreninger. De kristelige organisasjonene har vært viktige plogspisser og representert et verdifullt supplement innenfor den offisielle kirkestrukturen, og kirken vil fortsatt ha behov for et slikt engasjement, men det gjelder å finne ordninger som er tjenlige for kirkens oppdrag i en ny tid.

Både behovet for en gjennomgang av sokneinndelingen, størrelsen på sokn og forholdet til nye menighetsfellesskap, tilsier at disse spørsmål må utredes og tas opp med berørte parter og legges frem for Kirkemøtet så snart det er mulig.²³

11.3 Kirker – kirkegårder

Bispedømmerådene melder om at det er få nye kirker som er vigslet, kun to i Møre inkludert togkapellet, og en i Hamar, men det er en god del lokalt engasjement for å få godkjent ombygging eller utvidelse av kirken og delvis også utvidelse av kirkegårder. Det bygges en

²³ Kirkerådet har planlagt at saken skal frem for Kirkemøtet i 2005.

del kirker og mange sokn har arbeidet lenge for å få bygge kirke. Dessuten er det bygget en del bryggekapell og lignende.

Det er ca 1 650 kirker som er omfattet av kirkeloven. Av disse er ca 220 automatisk fredet etter kulturminneloven og ca 760 er vurderte som verneverdige eller listeførte fra perioden 1650-1850. Det betyr at ca 650 kirker (40%) er unntatt fra sentrale verneordninger. Dessuten finnes det mange andre lokaler til kirkelig bruk; fjellkirker, bedehus, skoler, kirkebygg, kirkeruiner osv. Noen brukes nesten ukjentlig, mens andre kanskje bare noen få ganger i året. Svært få kirker blir avhendet.

Det som går igjen som en smerte og frustrasjon er det manglende vedlikeholdet av kirkene og kulturverdiene på grunn av manglende økonomi, og vedlikeholdsbehovet øker etter hvert som årene går. Riksantikvaren har beregnet etterslepet av vedlikeholdet og utviklingsbehovet for kirkene til 6 – 8 mrd. kroner.²⁴ Behovet for å selge eller rive enkelte kirker eller finne frem til alternativ bruk av enkelte kirker, har i løpet av den senere tid blitt aktualisert. Noen steder ligger kirken langt fra der folk bor og menigheten ønsker seg en ny og mer egnet kirke, andre steder ligger kirkene svært nær hverandre og det kan være behov for å se nærmere på en mer fleksibel utnyttelse av kirkene ev. salg eller riving, jf. sammenslåing av soknene i Bergen sentrum. Kirkemøtet vil ta saken opp med det første, bl.a. på bakgrunn av konsultasjonen i Narvik i april 2004. Styringsgruppen for det kirkelige reformarbeid er også i gang med å utrede aktuelle sider ved denne saken.

Når det gjelder landets ca 3000 kirkegårder, er det noen nyanlegg og en del utvidelser. Det har skjedd mye godt vedlikeholdsarbeid på mange kirkegårder, slik at de kan fremstå som verdige gravplasser for våre døde. Men det gjelder ikke bare for Den norske kirkes medlemmer. Kirkegårdene/gravplassene må utformes og forvaltes slik at de kan være egnet for alle som dør, uavhengig av tros- og livssynstilhørighet. Spørsmålet om vigsling av hele eller deler av kirkegården, bygging av egnede gravkapell/seremonirom for ulike tros- og livssynssamfunn synes å være en problematikk som kirkegårdsmyndighetene ikke alltid er like oppmerksomme på.

12. Menighetenes økonomi

Omfanget av menighetenes aktiviteter må sees i sammenheng med den lokale kirkens økonomi og bemanning. De viktigste inntektskildene er de kommunale overføringene, de statlige overføringene (tilskudd) og prestelønningene, samt offer- og gaveinntekter som menighetene selv samler inn. Til sammen beløp menighetenes inntekter seg i 2002 til 2 637 millioner kroner.²⁵ Inntektene går frem av oversikten nedenfor. Dette tilsvarer at 65% av menighetenes inntekter kommer fra kommunen, 7% fra statlige tilskudd, 20% er statlige prestelønninger og 8% er egne innsamlede midler. Da er ikke statlige bevilgninger til driften av sentralkirkelige organer eller bispedømmerådene tatt med. Tallene fraviker noe fra de tall som SSB og departementet har lagt frem, siden disse legger frem regnskapstall på fellerådsnivå, og prestelønningene er heller ikke medregnet. Departementets oversikt viser at fellerådernes inntekter beløp seg til 2 350 mill. kroner og at det kommunale bidraget utgjorte

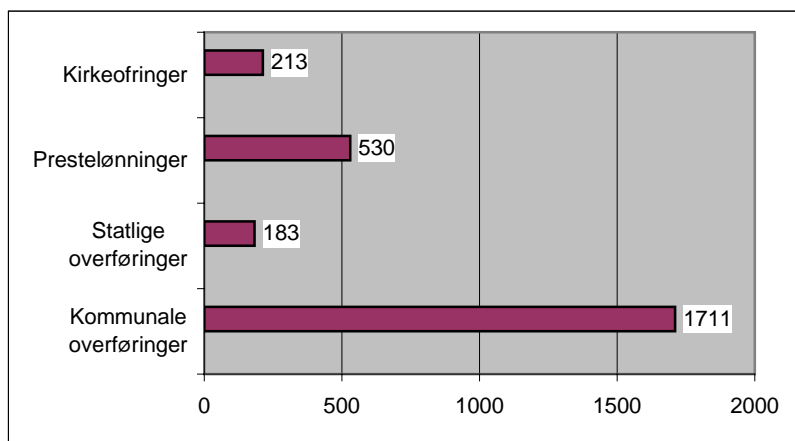
²⁴ Data lagt frem på kirkebyggkonferansen i Narvik april 2004 av Max Ingar Mørk

²⁵ Kilde: SSB, regnskapsstatistikk for kirkelig felleråd 2002, jf. departementets vedlegg til rundskriv V-9/2004 om "utviklingstrekk i den lokale kirkeøkonomien 199-2002, St.prp. nr. 1 og NSDs Kirke database.

1 780 mill. kroner.²⁶ I St.prp. nr 1 er bevilgningen for 2003 til kirken beregnet til 1 025,0 mill. kroner. Dette gjelder driftsutgifter til bispedømmerådene, biskopene, Kirkemøtet, Kirkerådet og Bispemøtet, inkl. en del tilskuddsposter; bevilgninger til prestedtjenesten og Nidaros domkirke. I tillegg kommer tilskudd fra Opplysningsvesenets fond (OVF) på ca 100 mill. kroner inkl. presteboliger. Deler av disse tilskuddene inngår i menighetsrådenes/fellesrådenes inntekter. Til sammen utgjør kirkens samlede inntekter i 2003 inkl. kirkeofringene, vel 3,1 mrd. kroner.

De kommunale driftsutgiftene pr. innbygger varierer en god del mellom bispedømmene. Gjennomsnittet ligger på 483 kroner. I Oslo lå de kommunale bevilgningene på 234 kroner pr innbygger, mens Sør-Hålogaland fikk 625 kroner pr. innbygger. Oslo ligger desidert lavest, etterfulgt av Borg med 451 kroner pr innbygger. I disse tallene er også kommunal tjenesteyting og kommunal kirkegårdsdrift medregnet, men ikke investeringer i bygg og anlegg. Dersom en i stedet ser på bevilgningene til Oslo pr medlem, var beløpet ca 340 kroner.

Tab. 17: Menighetenes inntekter i 2002 i millioner kroner

Fellesrådenes arbeid med å sikre nødvendig økonomi til driften av virksomheten i soknene synes å ta stadig mer tid og oppleves som en ”konstant hodepine”. Innstramminger, nedleggelse av aktiviteter på grunn av nedbemanning, reduksjon av vikarbudsjetter, nedskjæring av vedlikeholdsbudsjetter, samt økt krav til administrasjon, regnskapsføring, rapportering osv, medfører at små staber må bruke forholdsvis mye tid på økonomi. KA la våren 2003 frem en rapport som viste at 43% av fellesrådene hadde gjennomført eller planla nedbemanning pga svak økonomi. Noen fellesråd opplever dessuten at kommunen i praksis synes å tilkjenne en mindre forpliktelse overfor kirken etter at den nye kirkeloven kom i 1996.

Slike signaler må tas på alvor, samtidig er det vanskelig å vite hvor representative slike uttalelser er. På den ene siden har de kommunale tilskuddene til fellesrådene økt utover prisveksten, men på den annen side har pensjonskostnadene og utgifter til strøm vært betydelige. Fellesrådene har vært innstilt på å ta sin del av ansvaret i kommuner med svak økonomi gjennom å skjære ned utgiftene, effektivisere og vise solidaritet. Dette har gått for de fleste, men konsekvensene på sikt for det kirkelige arbeidet er det vanskelig å si noe sikkert om. Som nevnt under kap. 11.3 kan det synes som at utgifter til vedlikehold av kirkene, er

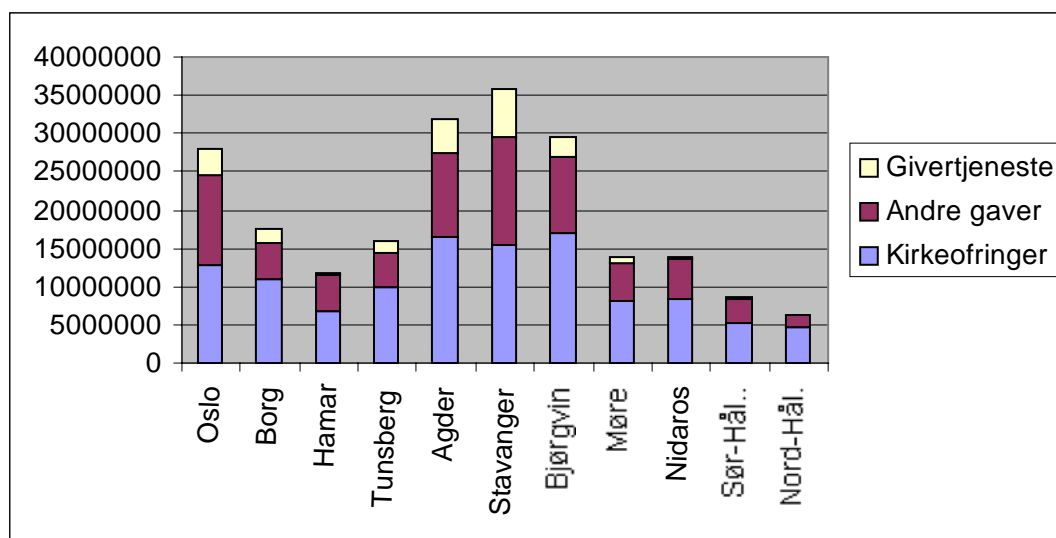
²⁶ Jf. KKD's rundskriv V-9N/2004 av 2. mars 2004 om ”Utviklingstrekk i den lokale kirkeøkonomien 1999-2002”

blitt en salderingspost. Belastningen legges på fellerådene, som mange steder ikke har ressurser til å legge frem en god og profesjonell informasjon og presentasjon av det arbeidet fellesrådet og menighetene gjør i lokalsamfunnet når budsjettet skal legges frem for kommunen. Her er det behov for å utvikle et tjenlig veiledningsmateriale for fellerådene. Det er videre behov for kompetanse og fagkunnskap når det gjelder vedlikehold og eiendomsforvaltning av kirkene. Kirkebyggdatabasen som KA er i ferd med å bygge opp vil være et tjenlig verktøy i denne sammenheng. Det er også behov for at det blir lagt frem en kortfattet årlig kirkeøkonomimelding for Stortinget, jf. den årlige kommuneøkonomi-proposisjonen.

Kirkeofringer m.m.

Årsstatistikken viser at menighetene i 2002 samlet inn 115 millioner i kirkeofringer, 75 mill. kroner i andre ofringer og innsamlinger og 22 mill. kroner i givertjenesten. Tilsvarende tall for 1998 var 106, 59 og 16 millioner. Til sammen vel 213 millioner kroner mot 181 mill. kroner i 1998. 122 millioner av disse inntektene gikk til egen virksomhet, dvs. ca 57%. Av inntektene som kom inn i kirkeofringene gikk 42% til menighetens egen virksomhet. Denne prosenten lå i 1998 på 39,5. Tabell 18 gir et bilde av hvor mye som ble samlet inn i menighetene i de enkelte bispedømmene.

Tab. 18: Kirkeofringer, andre innsamlinger/kollekter og gaver, og givertjeneste innsamlet i menighetene 2002

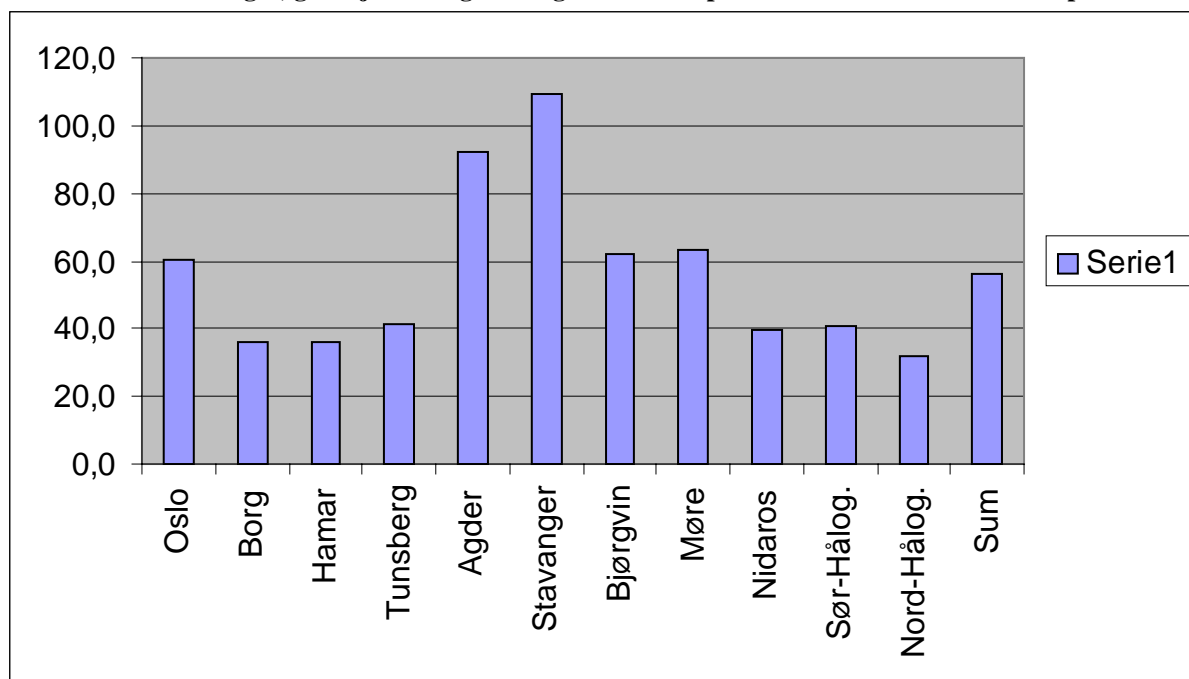

Hvert medlem av kirken gir i gjennomsnitt kr 54,70 pr år i kollekt, gaver og andre innsamlinger. I tabell 18 b ser vi at det er stor variasjon mellom hvor mye det enkelte medlem gir i kirkeofring og andre gaver til kirken i de ulike bispedømmene. Beløpet lå i 2002 på mellom vel 30 kroner og opp til 110 kroner pr. medlem. Dette burde tilsi at det her ligger en utfordring og en positiv mulighet til å få økt givergleden og til å utvikle det kirkelige arbeidet i lokalsamfunnet.

Hver gudstjenestedeltaker ga 17 kroner og 30 øre i kollekt i 2002. Det er ikke mer enn hva et godt brød koster. Folk forventer at kirken er gratis og at driften av den dekkes av det offentlige og de skatteinntekter som alle med skattbar inntekt betaler. Sett i forhold til de utfordringer kirken står overfor, er det altfor få av deltakerne som ofrer til kirkens arbeid.

Kanskje ikke fordi de ikke synes det kirken gjør bør støttes, men fordi man ikke har noen god tradisjon for dette eller fordi det ikke blir forkynt. Tallmaterialet viser at det er store variasjoner fra menighet til menighet. Det vil bli spennende å se om ordningen med skattefritak for gaver til menigheten, som ble vedtatt av Stortinget i 2003, vil medføre økte inntekter til kirkens virksomhet, eller om det offentlige vil redusere sine tilskudd tilsvarende. Denne ordningen representerer en stor utfordring for kirken med å legge til rette for at kirkens medlemmer kan kjenne en økt forpliktelse til å yte penger til den kirkelige virksomheten.

Tab. 18 b. Kirkeofringer, givertjeneste og andre gaver fordelt på medlemmene i de enkelte bispedømmer

13. Bemanning – stillinger – rekruttering

Oversikten i tabell 19 er utarbeidet på bakgrunn av KAs Lønns- og personellstatistikk pr. 1. oktober 2003.²⁷ Tallene er i noen grad sammenlignet med tilsvarende personellstatistikk pr. 1. oktober 2002. Totalt er det ansatt 6 344 personer i kirken lokalt, 12 flere enn året før. Stillingene representerer til sammen 4 076 årsverk, en økning fra 4 034 i 2002. Da er ikke personer med timebetaling medregnet. Dessuten er det 1 310 menighetsprester, 16% av disse er kvinner. Av alle lokalt ansatte utgjør prestene 17%. Hvordan utviklingen har vært mht. stillinger og årsverk i løpet av perioden, foreligger det lite sammenlignbare data om. Etter den nye kirkeloven kom i 1997 har det nok vært økning i enkelte stillingskategorier, bl.a. mht. administrative stillinger i fellesrådene, som fikk oppgaver som kommunene tidligere hadde ivaretatt, men det foreligger ikke god nok statistikk som kan dokumentere utviklingen både totalt og innenfor de ulike tjenestekategoriene. Variasjonene fra 2002 til 2003 sier ikke mye om utviklingen over tid, men tabellen viser at den største økningen har vært blant diakoner, andre lederstillinger og kateketer, men nedgangen har vært størst for klokkere og administrative stillinger.

²⁷ Statistikken bygger på innsamlede data fra 435 A-medlemmer og 101 B-medlemmer, og omfatter alle fastlønte i alle stillingsstørrelser.

Den største gruppen, 33% av de ansatte, er kirkebygg- og kirkegårdsarbeidere med 2 116 ansatte, derav 1 394 kirketjenere mot 1 441 i 2002. Den nest største gruppen er kirkemusikere som utgjør nesten 15%. Av de 905 er 497 kantorer og 377 organister. Av de ansatte er kun vel 3% diakoner. Det er 203 diakoner, samt 46 diakoniarbeidere og 181 kateketer. Til sammen er det 253 menighetsarbeidere, hvorav 162 menighetssekretærer, 75 menighetspedagoger og klubbledere. De administrative stillingene utgjør 13%, men tar vi med daglige ledere/kirkevergene ligger prosenten nær 20. Det er 353 sekretærer og 135 kontorfullmektiger, 156 konsulenter/rådgivere/saksbehandlere.

Hvor stor *kvinneandelen* er i de enkelte stillingsgrupper foreligger det oversikt over i KAs Lønns- og personalstatistikk. Her skal bare tas med hovedtallene. 55% av stillingene i menighetene innehas av kvinner. Andelen heltidsansatte er 39%, mens deltidsprosenten ligger på 64%. Når det gjelder fordelingen av årsverkene på kvinner og menn, ligger den svært nær 50% for begge kjønn.

Tab. 19: Antall ansatte og årsverk i menighetene

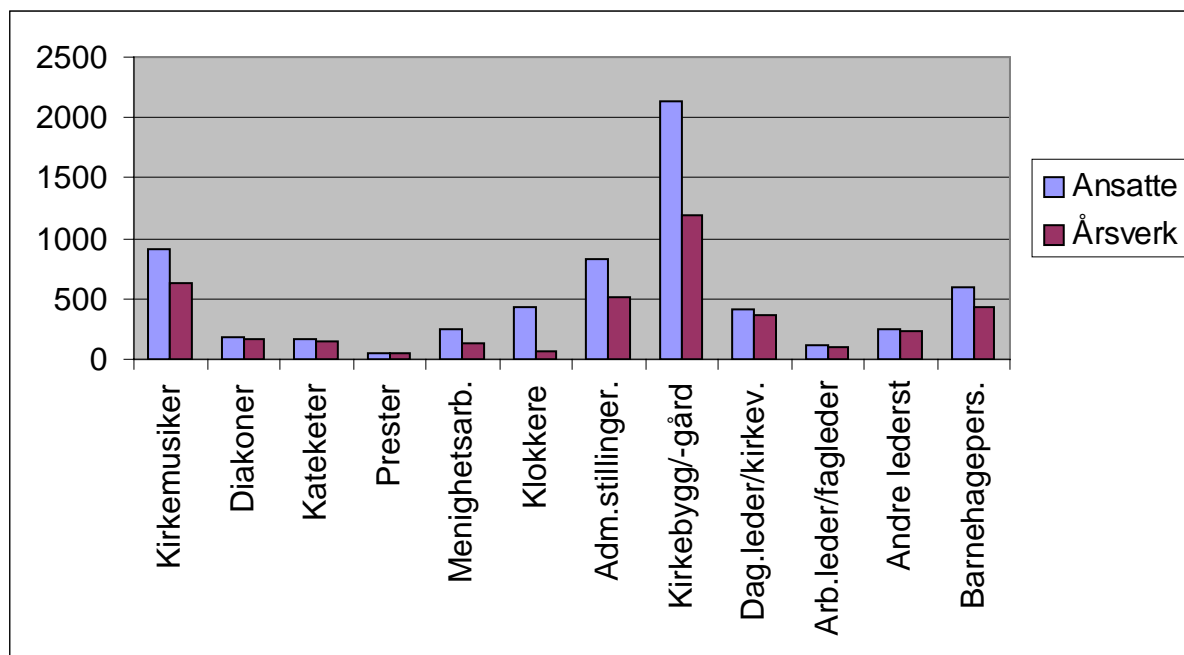
Stillinger	2002		2003		Endring i %		2002	2003	2003
	Ansatte	Årsverk	Ansatte	Årsverk	Ansatte	Årsverk	%andel av stillingene	%andel av årsverk	%andel av årsverk
Kirkemusiker	905	635	905	641	0,0	0,9	14,3	14,3	15,7
Diakoner	187	170	203	184	8,6	8,2	3,0	3,2	4,5
Kateketer	173	154	181	162	4,6	5,2	2,7	2,9	4,0
Prester	51	45	60	54	17,6	20,0	0,8	0,9	1,3
Menighetsarb.	253	139	292	146	15,4	5,0	4,0	4,6	3,6
Klokkere	423	68	391	60	-7,6	-11,8	6,7	6,2	1,5
Adm.stillinger.	820	517	792	508	-3,4	-1,7	13,0	12,5	12,5
Kirkebygg/-gård	2143	1185	2116	1179	-1,3	-0,5	33,8	33,4	28,9
Daglig leder/kirkeverge	422	360	422	359	0,0	-0,3	6,7	6,7	8,8
Arbeidsleder/fagleder	113	106	114	109	0,9	2,8	1,8	1,8	2,7
Andre lederstillinger	251	224	265	238	5,6	6,3	4,0	4,2	5,8
Barnehagepersonell	591	431	603	436	2,0	1,2	9,3	9,5	10,7
Sum	6332	4034	6344	4076	0,2	1,0	100,0	100,0	100,0

Antall årsverk utgjør 4 080, som tilsvarer at hver ansatt i gjennomsnitt er tilsatt i 62% stilling. Klokkerne er i gjennomsnitt kun tilsatt i 15% stilling, organistene i 53% stilling og kantorene i 84% stilling.

Tar vi med de statlige prestestillingene, utgjør disse 25% av årsverkene i menighetene.

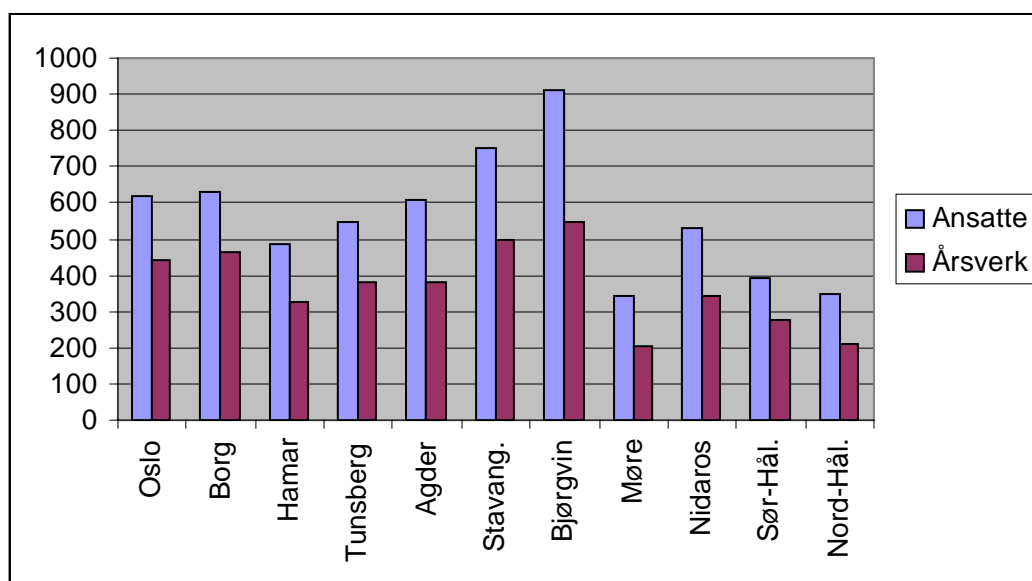
Denne oversikten over antall ansatte i ulike stillinger og årsverk er det grunn til å se nærmere på i forhold til kirkens oppdrag og tjenstedifferensieringen i kirken og når det gjelder fordelingen mellom stillingene. Opptrappingsplanen for kirkelige stillinger vil være et viktig dokument å ta utgangspunkt i når stillingsmønsteret i kirken skal videreutvikles.

Tab. 20: Antall ansatte og årsverk i ulike stillinger (2002-tall)

Trosopplæringsreformen utfordrer kirken mht. rekruttering. Rekruttering og bemanning til kirkelige stillinger er et langsiktig arbeid. Ulike tiltak som bl.a. rekrutteringsprosjekter, regionale rekrutteringsnettverk, forum for rekruttering og utdanning, prosjektet UTU (Ungdom – Tjeneste – Utdanning) der ungdom gjør tjeneste i en menighet samtidig som de får en utdanning, konferanser m.fl. har vært med på å sette fokus på rekruttering og måter å drive rekrutteringsarbeid på. Samtidig er det ikke enkelt å fokusere på rekruttering når menighetene trues av oppsigelser.

Tab. 21: Antall ansatte og årsverk fordelt på bispedømmene (2003-tall)

Ordinerte/vigslede medarbeidere

I tabell 22 gis en oversikt over antall ordinerte prester og vigslede diakoner, kateketer og kantorer for de siste 5 årene, selv om oversikten foreløpig ikke er fullstendig. Det er ønskelig at en får en slik oppdatert oversikt over ordinerte og vigslede medarbeidere.

Tab. 22: Antall vigslede prester, diakoner, kateketer og kantorer

Bispedømme	2003				2002				2001				2000			
	Prest	Dia	Kat	Kant	Prest	Dia	Kat	Kant	Prest	Dia	Kat	Kant	Prest	Dia	Kat	Kant
Oslo	14	4	1	0	13											
Borg	6	2	0	3	7											
Hamar	8	1	0	0	6	2	1									
Tunsberg	0	2	0	0	4											
Agder	8	3	1	0	5	3		2								
Stavanger	2	1	2	0	13	1	1	1								
Bjergvin	8	2	2	1	7											
Møre	4	0	1	0	5	4	0	0	1	2	1	0	0	3	1	0
Nidaros	4	1	0	0	6		2									
Sør- Hålogaland	2	2	1	1	4		2	1								
Nord- Hålogaland	1				3	1										
SUM:	57	18	8	5	73											
